

בפתח השער

וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי (שמות כ"ט, א)

אמר רבי חנינא: יבוא קדוש ויכנס לקדוש ויקריב לפני קדוש ויכפר על קדושים. יבוא קדוש זה אהרן, שנאמר: "לאהרן קדוש ה'" (תהילים ק"ו, טז). ויכנס לקדוש זה מקדש, שנאמר: "מקדש ה' כוננו ידיך" (שמות ט"ו, יז). ויקריב לפני קדוש זה הקב"ה, שנאמר: "כי קדוש אני ה'" (ויקרא י"ט, ב). ויכפר על קדושים אלו ישראל, שנאמר: "קדשים תהיו" (שם).

מן הפסוק למדנו שקידוש הכהנים צריך זימון. המדרש לומד מכאן, שעל ידי זימון זה מתקדשים ומוכשרים הכהנים לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים על ידי עבודת המקדש.

מדרש זה מקיף כמעט את כל רובדי ההתגלות העוטפים את האדם, קדושת האדם (הכוהן), קדושת המקום (המקדש), קדושת העם וכמובן מעל הכול וכמקור לכול – קדושת ה'.

ובכל זאת חסרה, לכאורה, ברשימה זו קדושת הזמן¹ שראויה הייתה להופיע, שהרי כוהן גדול נכנס ביום הקדוש, יום הכיפורים, לכפר בקודש הקודשים, ובכך הוא משלים את המבנה הראוי של הופעת ה' באדם, במקום ובזמן.

אלא שבשם הגר"א מבואר שהבדל יש בין אהרן הכהן לשאר אחיו הכהנים ולבניו אחריו, בין כניסת אהרן הכהן עצמו לקודש הקודשים לבין כניסתו של כוהן גדול מזרע אהרן לקודש הקודשים "אחת בשנה":

באהרן לבדו היה זה, שבכל שעה שרצה לכנוס יכנוס, רק שבסדר הזה (של תחילת פרשת אחרי מות). אבל לבניו נאמר לדורות, "חוקת עולם... אחת בשנה", ביום הכיפורים לבדו. (חידושי הרד"ל על מדרש רבה, ויקרא רבה כ"א, יב).

1. רגילים להזכיר את סדר ההופעה בעש"ן, עולם שנה נפש – מקום, זמן ואדם.

אם אצל כוהן גדול מזרע אהרן מתאפשרת הכניסה אל הקודש רק במגבלות הזמן של "אחת בשנה" – שזו הקדושה המופיעה בזמן נתון – הרי שאצל אהרן הכוהן עצמו אין מגבלות זמן של כניסה אל הקודש. המדרש דייק כשלא כלל אצל אהרן את קדושת הזמן, משום שאצל אהרן היא נוכחת תמידית, מעל הקדושה המתגלה בזמן.

מעין עיקרון זה יופיע שוב בהלכה ש"כהן גדול נוטל חלק בראש **שלא במחלוקת**" (רש"י ויקרא ב', ג על פי הספרא). אמנם דין זה נוהג גם בכוהנים גדולים הבאים אחרי אהרן.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין –
עמד ושתלן בכל דור ודור. (יומא לח ע"ב)

יש צדיקים מועטים, אבל הם נדרשים בכל דור ודור, הצורך בצדקותם הוא מעבר לזמן מסוים או מקום מסוים, כי בנוכחותם מקרינים ומשרים ברכה ואור, מביאים שלוה וביטחון, בחיובם מחברים אליהם את כל מי שסביבם לא בשביל לקבל משהו אלא רק כי הם כאלה, אוהבים, שמחים, טובים לכולם, רואי טוב, צדיקים כאלה שמחברים שמים וארץ, שמשלבים חכמה ומידות, יודעים את סוד החיבור בין קדושה וחולין, רוחניות וארציות, תורה ומדע, שמחה ורצינות, שחווים ייסורי גאולה עם אמונה מעשית מלאת שאיפות וחזון, היודעים לשלב משפחה ועבודה. כזה היה אריה ז"ל, מן המעטים והמיוחדים שבחבורה, מן ניצוצי של הארת אהרן הכהן, המקבלת ביטוי בנוכחות שהיא מעבר לזמן ולמקום, בבחינת אהרן הכהן שנכנס מתי שרוצה ונוטל שלא במחלוקת. ועל כן האובדן גדול בכפליים.

קבלה בידינו שמיתת צדיקים מכפרת, כך בירושלמי (תחילת מסכת יומא):

ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל, כך מיתתן של צדיקים מכפרת על
ישראל. (יומא א', א)

לפטירת צדיק אף פעם אין זמן, היא תמיד מעל הזמן, מעבר להשגה, היא מכה כהבזק הברק אל תוך עולמנו, בבחינת רצוא ושוב, ללא מגבלות הזמן, ממש כשם שהכפרה פועלת על הנשאים מעבר להשגה של בן האנוש, הסתלקות הצדיק כאילו מקפיאה את הזמן ועוצרת אותו, ובה במידה היא מריצה את מחוגי הזמן סביב צירם סביב

סביב ובכך אובדת משמעות הזמן כאותה ספינה שאבד קברניטה² וסבה סביב צירה ואינה יודעת להמשיך בנתיב. כך כפרה זאת, ככל שמכפרת, מותירה כאב שגם הזמן לא רופא לו במהרה.

אמר דוד: "אגורה באהלך עולמים" (תהילים ס"א, ה), וכי עלה בדעתו שהוא חי לעולמים? מהו עולמים? אמר רבי יהודה: שיהו אומרים מזמורות שלו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. (מדרש תהילים ל')

מסורת לנו מדוד המלך שחיבור מסוים אל הנצח יכולים אנו לחוות גם בעולם הזה, ובכך להנכיח את הנצח והזיכרון אצלנו על ידי שיהיו אומרים בשמו דברי תורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

"וכבוד עשו לו במותו" (דברי הימים ב ל"ב, לג) – מלמד שהושיבו ישיבה על קברו. (בבא קמא טז ע"ב)

אריה ז"ל היה תלמיד חכם, איש ספר, בעל עושר דעה ותחומי עניין מרובים. בספר זה ניסינו לאסוף מאמרים מגוונים בתחומי תורה ומדע וכהונה, נושאים מגוונים בהם עסק ונהנה ללומדם וללמדם. ולנו אין אלא להושיב ישיבה זו על קברו כדברי הגמרא, ובכך להנציח את אריה זכר צדיק לברכה.

הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן – אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות, ומקרבן לתורה...

אוהב שלום כיצד? מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישראל בין כל אחד ואחד, כדרך שהיה אהרן אוהב שלום בין כל אחד ואחד. שנאמר: "תורת אמת הייתה בפיהו, ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אחי, ורבים השיב מעון" (מלאכי ב', ו). (אבות דרבי נתן נו"א פרק יב)

כזה היה אריה זצ"ל.

* * *

2. על פי בבא בתרא צא ע"ב.

אריה אהוב שלי, אישי כאח היית לי!!!*

בפרקי אבות פרק ב' משנה ט כתוב:

אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר: עין טובה. רבי יהושע אומר: חבר טוב. רבי יוסי אומר: שכן טוב. רבי שמעון אומר: הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר: לב טוב. אמר להם: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריכם

הפירוש של לב טוב – שכל מידותיו של אדם מקורן בלב, ומי שלבו טוב כל מידותיו טובות, וממשיך הפירוש שהכול תלוי בלב, ומי שהוא בעל לב טוב – כל מידותיו ישרות ודעותיו נכונות, ונמצא שמח בחלקו, ודעתו נוחה מטובת הבריות, והוא חבר טוב לרעיו, ושכן טוב לשכניו, ומשתדל לראות את הנולד שלא תצא תקלה על ידו, לא לעצמו ולא לאחרים, והוא טוב למקום וטוב לבריות.

כזה היית אתה אריה טוב לכולם: בן זוג נהדר לי, אבא מושלם לילדים, בן מסור להוריו וחבר טוב לכולם. כולם אהבו אותך, את שמחת החיים שבך, את העין הטובה בה הסתכלת על העולם, את הדינמיות בה ניחנת. היית מקור כוחי בכל שנותינו יחד. היית המשענת שלי, היועץ שלי. בזכותך הצלחתי לעבוד, ללמוד ולהתפתח.

ב"יהי רצון" שלאחר ברכות השחר מצוין: "ויהי רצון מלפניך ה' א-לוהינו וא-לוהי אבותינו שתרגילנו בתורתך ותדביקנו במצוותיך, ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועוון ולא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון".

את "תרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותיך" יישמת באופן מלא, בעוד כחודש אמור היית לסיים את הש"ס ואנחנו תכננו מסיבה גדולה.

בשבועות האחרונים, כשאני אומרת את ה"יהי רצון" הזה, משום מה הקדשת תשומת לב מיוחדת למילים "אל תביאני לידי ניסיון ולא לידי ביזיון". פחדתי שלא יקרה משהו לילדים, לא חלמתי שיקרה לך משהו, היה לי ביטחון מלא שנזדקן ביחד.

אני מרגישה כעת שהקב"ה הניח בפני ניסיון נורא, ואם אתה לא תמשיך לתמוך בי הלאה, בסופו של דבר אגיע לידי ביזיון נורא.

אהוב שלי! נוח בשלום על משכבך ותשמור על כולנו מלמעלה.

ענת

* דברים שנאמרו בהלוויה.

אבא,*

אני לא יודע מאיפה להתחיל, לכן קודם כל אני רוצה להתנצל על הדברים שבהם גרמתי לך צער ודאגה, והיו הרבה רגעים כאלו בעיקר כשהייתי יותר צעיר.

אני לא מצליח לעכל את הסיוט הנוראי הזה.

זה פשוט לא הוגן ולא מגיע למשפחה הנפלאה שבנית.

הריק הגדול שהשארתי לא יוכל להתמלא אף פעם. כל כך הרבה אנחנו תלויים בך, וזה פשוט לא הגיוני שלא תהיה אתנו עוד.

הרבה דברים אפשר להגיד על אבות, אבל אתה זה פשוט משהו מיוחד. ידעת איך להתייחס לכולנו בתורה כל כך אישית אופיינית לכל אחד מהילדים, ולהקדיש את מלוא תשומת הלב בכל דבר ועניין שרק שיתפנו אותו. זה היה בכל דבר בחיים, בכל שלב בחיים.

אני זוכר שלפעמים היו לנו שיחות שהיו רק ביני ובינך, גם על דברים רעים, והייתי אומר לך: אבא אין מה לעשות זה 'מכתוב' – כלומר מלמעלה. היית אומר לי שאתה אוהב את המילה הזאת אז עכשיו זה כנראה ה'מכתוב' הכי גדול שאני מדבר אתך עליו.

בסוף השיחות מהסוג הזה תמיד היית אומר שאתה כל כך אוהב את זה שאנחנו כל כך פתוחים אחד עם השני, שאנחנו יכולים תמיד להציף הכול מלמעלה. הרגשתי שאתה לא רק אבא, גם חבר.

ביום שישי האחרון כשנכנסתי לבית שלך ושל אימא ראיתי אתכם יושבים בשולחן, אתה, אימא, קובי ומעין, ואוכלים ארוחת בוקר צוחקים מסביב לשולחן. כל כך שמחתי, ואמרתי: איזה משפחה ישראלית! יום שישי בבוקר יושבים כולם ומדברים, כאילו הזמן עומד מלכת ואת כל ההכנות לשבת אפשר לעשות אחר כך...

כל כך שמחתי שקובי סוף סוף משתחרר, ועכשיו הוא יהיה אתך בבית, אבל לצערי זה קרה בדיוק לשבוע אחד.

היית בשביל כולנו כמו מגדל מאיר, וכולנו ידענו שאם צריך לשאול או להתייעץ על משהו אז זה תמיד בסוף יגיע אליך, ולא משנה באיזה תחום בחיים.

* דברים שנאמרו בהלוויה.

אני כל כך מקנא באלה שאתך למעלה עכשיו, כי הם אלה שיזכו לראות את החיוך המאיר שלך, שבכל מקום שאליו אתה מגיע תמיד היה מרוח על פניך.

בעוד חודש היית אמור לסיים את הש"ס. שבע שנים זה לקח לך. בדיוק השבוע דיברנו על זה, ואמרת לי שזה לא ייאמן אבל מעין היית בדיוק בת 10 כשהתחלת. איך הזמן עבר מהר. זה כל כך כואב שגם את זה לא הספקת לסיים.

היה לך עוד כל כך הרבה להספיק, לראות את כולם מתחתנים, להיות סבא להמון נכדים.

תמיד דיברנו, שכשאסיים את התואר נלך יחד אני ואתה לטיול ונעשה איזה 'טראק', כי גם ככה אימא לא אוהבת טיולים מהסוג הזה. גם זה כבר לא יצא אל הפועל...

איזה אבא היית. איזה סבא היית. איך תמיד כשהייתי לוקח את יהל מהמעון, היא הייתה שואלת אם היום באתי עם האוטו של סבא אריה, ואיך הייתה שמחה כשהייתי עונה לה כן. כמה שהיא אהבה אותך, ואפילו אתמול כשסיפרתי לה שאנחנו נוסעים ברכבת ואז הולכים אליך היא זרחה מאושר.

זה כל כך לא הוגן. היית אמור להספיק לראות אותה מתחתנת. ועכשיו כשהיא כל כך קטנה, אפילו זיכרון ממך כנראה לא יישאר לה.

אני מבקש ממך רק דבר אחרון. תשמור עלינו מלמעלה ותשגיח שלא יהיו עוד אסונות כאלה. הכאב הוא כל כך עצום והחלל שנפער הוא בלתי יתואר שזה פשוט אוכל אותי.

אני מבטיח לך אבא, שאני ונעמי נשמור על כולם. על אימא, עדי, קובי, מעין, שרה וסבתא. אתה זה שלימדת אותי מה זה כיבוד אב ואם, ואיך לכבד ולשמור על המשפחה שלי, וכך אעשה היום במקומך.

תמשיך לחייך שם למעלה כמו שאתה יודע.

ה' נתן, וה' לקח. יהי שם ה' מבורך.

אוהב בלי סוף.

דוד

* * *

אבא,*

מה אומרים? איפה מתחילים? בליל של תמונות צבעים, ריחות, רגעים. היינו משפחה כזאת רגילה. רבים, מתפייסים, מתקרבים, מתרחקים, כואבים, צוחקים. ועכשיו, עכשיו שמו עלינו תווית, כותרת, הגדרה.

מה לא היית בשבילנו. חבר, מחנך, רב בענייני הלכות גדולות וקטנות. תמיד עונה, תמיד מקשיב. היית אבא-ילד. תמיד היית כזה. כל הפגנה, כל טיול, כל ישיבה במטבח. תמיד מצטרף בחיוך ובקלילות. היינו צריכים לנסוע לטיול בשבוע הבא כהרגלנו עם הגנזים. אתה היית המבוגר מכולם, אך המולהב מכולם, קופץ, מתרוצץ, מתלהב...

שלשום התקשרת אליי, בפשטות שלך, בחן, בנועם ובצניעות, ואמרת לי: "עדי את יודעת, אני מתגעגע אלייך". פעם אחרונה שהיית בבית, חגגנו יחד את היומולדת שלי, שלך ושל אימא. אימא הסתבכה השנה, כי ידענו שאני לא אגיע עכשיו חודש הביתה, אבל אני ואתה זה כל שנה יחד, אני כ"ב אתה כ"ט. עם מי אחוג עכשיו...

מאז שסבא מנחם וסבא ישראל נפטרו קראנו לך 'התרנגול'. הרבית לבלות אתנו, יחיד בין נשים. היית אח יחיד, חבר ורע לשרה אחותך. היית עולם ומלואו בשביל אימא. היית בן וחתן מכבד תמיד את סבתא חיפה וסבתא בני ברק. היית הכול בשבילנו.

קובי סיפר לי, שאתמול, אחרי שהקפצת אותנו כמו שתמיד עשית, איחלת לו שתמיד יהיה לו מזל. ראיתי שעלית מהר, כזה היית עניו ופשוט, עם המציאות ובלי חכמות. תמיד תמיד קינאתי בך על כך...

כל כך רצית לסיים את הש"ס. 7 שנים למדת אותנו, כקניית יעקב את לאה, כקניית יעקב את רחל. תכננו רבות איך נחגוג ונציין את המאורע הזה. היה לך מנהג מיוחד לציין אירועים משמעותיים על גבי הגמרא: גירוש גוש קטיף, גיוס לצבא, הולדתה של יהל ועוד ועוד. כך היית, איש תורה, אך תמיד עם המציאות.

איני יכולה להפסיק עם העט. לא מפסיקים לרוץ ולצוץ לי האנשים שאהבת ואהבוך, החוויות שלך, החיות שלך, החיים שלך, משפחה שהייתה יקרה לך, חברים מקהילת בית זלצר, קוני וטובה, סיימון ורבקה. כמה שאני מקנאה בשטרנברגים שבילו אתך את השבת האחרונה...

* דברים שנאמרו בהלוויה.

אני רוצה להגיד לחבריך מהקרטה, שזכו להיות אתך ברגעיך האחרונים במקום שאהבת, שעשה לך טוב, שהתרגשת ממנו כל שיעור מחדש כמו ילד מסוכריה על מקל, אצלך אין חספוסים, שימשיכו להתעמל ולהתאמן. כי כזה היית, גוף ונשמה, נשמה וגוף. תמיד באיזונים ובמינונים המדויקים.

אני אדבר רבות על השבת האחרונה ההיא. לקראת צאת השבת ישבנו יחד בסלון עם החברים שלנו, שתמיד מילאו פה את הבית. עבורך הייתה זו הזדמנות לחיבור אחר אלינו, אליך, אל הצעירות שבך. ישיבה משותפת, דיון ענייני, כנות, ובעיקר מקום ולב שלך ושל אימא. תכננו לעשות שבת עם החברים מסוסיא אחרי שקובי ישתחרר, תכננו ותכננו...

רצית כל כך לבוא אליי לשדרות, להרגיש בעצמך את החום, את האנשים, את חבריי ללימודים שכה אהבת...

איזה סבא שובב היית. בשבת האחרונה ההיא יהלי אמרה לך: סבא הגיע הקיץ, צריך לקנות שלוקים, וכמו כל דבר, שישר ארגנת, ברכה או כיסא, ישר גם את זה מיד הבטחת.

איזה אבא גאה היית. על כל דבר שעשינו שמחת. על התערבותנו בדיונים מחשבתיים, על הבנתנו בתחומים השונים, התגאית במעייני על שמצאה עבודה בלימודינו בדרכינו...

אבא, בשנים האחרונות במסגרת תהליכיי הפנימיים לפעמים קצת התרסתי או כעסתי, התרחקתי או ביקרתי, אני כל כך מצטערת שלא פשוט הייתי כמו שאתה ידעת להיות: איש, אבא וחבר, מלא בחיות וחיוניות.

בשקט ובדרך שלך הבעת את כמיהתך לעמוד לצדי בחופה, לתת יד, לרקוד. אני מצטערת שלא זיכיתי אותך. כמה כיף לקובי, שלפחות זכית להכיר את מאיה.

סליחה אבא יקר שלי, שלא אמרתי מספיק כמה אני אוהבת, כמה... מיוחד היית.

'נשיאת ההפכים' קוראים לזה בבית. תמיד רצית לשמוע ממני משהו מהתורה שלמדתי, ואני תמיד התקמצנתי. לא ידעתי איך. אבל עכשיו לכבודך אנסה לומר דבר מה. לא בטוחה מהם הכוונות הנסתרות של מושג זה, 'נשיאת ההפכים', אבל בשבילי אתה היית כזה, נושא הפכים.

חשיבה עם קלילות, נושא עומק עם פשטות, צחוק עם רצינות, נושא את כולנו, דוד, קובי, מעיין, אימא ואני, כל אחד לפי מקומו ודרכו.

אימא שלי, יקרה שלי, אהובה שלי, אני שומעת את המילים שלך מהדהדות לי בראש מאתמול בלילה, שאת כלום בלעדיו, שכל הכוח שלך הוא שלו, כאלה הייתם האחד עבור השני, ועכשיו נותרת רק את. אזכיר לך את התנהלותו של ביתנו ערב ראש השנה או פסח, עת אבא רצה לנוח ואת עוד בבישוליך, וכשהיינו אומרים לאבא: נו לך תנוח אתה, אבא היה משיב: בלעדיה אני לא הולך לשום מקום...

כזאת את תיזכרי. מלאה בעצמתיך. לא הולכים בלעדיך. בגוון המיוחד שבך, ועם הכוחות שאבא העביר אליך ב-27 שנה של הביחד שלכם, את תהיי חזקה, אנחנו נהיה יחד.

אני מצטרפת היום לכמה מחבריי הטובים, שאיבדו בשנים האחרונות את אביהם. איני יודעת איך אעשה זאת. תמיד הסתכלתי ושאלתי: איך איך עושים את זה? איך ממשיכים? איני יודעת. אך יודעת אני שזה הדבר שאתה הכי רוצה שנעשה...

כי אבי עזבני וה' יאספני...

עדי

* * *

לאבא,*

רציתי לומר לך מילות תודה בדרכך האחרונה, ולהביע את הערצתי אליך בכתיבת שורות.

כמה שעות לפני שא-לוהים לקח אותך מאתנו, הסעת אותי לאיזה צומת, ודיברנו בדרך, והיה כיף. ואז, כשירדתי בצומת, לקחתי טרמפים, ובתוך דקה הגיע לי טרמפ. אחרי שלוש שעות התקשרת אליי ואמרת לי: "ראיתי שהיה לך מזל, הלוואי והוא יישאר לך לכל החיים". אז אני רוצה להגיד לך, שהמזל שלי הוא שהיה לי אבא כמוך, דואג, אכפתי, שתמיד כיף לבוא לדבר אתו על כל נושא שבעולם. הענקת לי כל כך הרבה, ואני מרגיש פספוס כל כך גדול. היו אמורות להיות לנו עוד הרבה שנים יפות ביחד.

* דברים שנאמרו בהלוויה.

אני כל כך רוצה שתראה את הילדים שלי, ושתהיה אתי כשאני אתחתן. שתבוא לבית שאני אבנה. תדע לך שכולם העריצו אותך. גם כל החברים שלי פשוט העריצו אותך. אני מצטער שלא אמרתי לך יותר שאני אוהב אותך. הייתי צריך להגיד לך את זה כל יום. אני לא בטוח שאתה יודע איך הערצתי את האדמה שאתה דרכת עליה.

אתה תמיד תהיה חלק ממני, לא משנה מה יקרה. אני פשוט מרגיש אותך, ואני כל כך מתגעגע אליך, ורוצה רק עוד חיבוק אחד קטן. תודה רבה על 22 שנים מדהימות, שלמדתי מהן המון. אני בטוח שאנחנו נתרומם ונהיה חזקים, ואל תדאג, נשמור על אימא כי אני יודע שזה חשוב לך, ושזה מה שהיית רוצה שנעשה.

אז שוב תודה רבה על התקופה הכי יפה בחיים. אתה תהיה אתי לנצח.

אוהב בלי סוף

קובי

* * *

אריה*,

זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו: ... אש תמיד תוקד על המזבח לא תקבה: (ויקרא ו', ב-ו)

אמר רבי שמעון: ... עולה זו היא מעלה ומקשרת את כנסת ישראל למעלה והדבקות שלה בעולם הבא להיות הכל אחד, בשמחה. (תרגום הסולם לזוהר תחילת פרשת צו)

מלמד אותנו רשב"י שקרבן העולה גורם לייחוד למעלה.

"היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" – בא וראה, כיוון שבא הלילה, והשערים סתומים, דינים תחתונים מתעוררים בעולם... אז ישנים כל בני העולם, ומזבח התחתון שמבחוץ שורף. בחצות לילה מתעורר רוח צפון (הרוח הצפונה, הנסתר והנשגבת מעמנו. י"ג), ומזבח ההוא התחתון יוצא שלהבת אש, והשערים נפתחים, ודינים תחתונים מתקבצים בנקביהם, ואותו שלהבת הולכת ומשוטטת, ושערי גן עדן נפתחים... אז הקב"ה נמצא בין הצדיקים... עד שבא הבוקר. (שם תחילת פרשת בהר)

* דברים שנאמרו בהלוויה.

אריה יקר, בעל אהוב, בן אהוב, אב אהוב, אח אהוב, רע אהוב, דוד אהוב, איך אפשר להמשיג 'עולה תמימה', שלהבת שפותחת שערי גן עדן... כל מה שנגיד לא יקיף את הכול, את הייחוד העליון שכולו אחד.

כשנכנס הלילה, והשערים ננעלו, עלית בלבת אש למעלה ופתחת שערים שנסגרו, ונמצא הקב"ה בין הצדיקים...

הערצנו אותך. עוד בחייך, הערצנו כל דבר בך. כל כך מושלם היית בעינינו. המידות המדהימות, הענווה, החריצות, הרהיטות, החיוניות ומעל לכול אהבת התורה שלך. סוג כזה של שלמות, וכנראה גם בישיבה של מעלה חפצו בה.

היית דמות של הסולם של מסילת ישרים:

מכאן אמר רבי פנחס: תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי קדושה...

(עבודה זרה כ ע"ב)

האם דילגת על משהו מאלו במשך ימי חייך?

תורה – כמה התענגת על הלימוד. הגמרא לא משה מידך. כמה נהנית מסברה עמוקה שמפשטת כמה קושיות בו זמנית. כמה עמל תורה היה בך. לא ויתרת לסוגיות המורכבות ביותר.

תמיד הבנת יותר מהר מאתנו. חשבת עמוק יותר. כמה רהוט ומדויק היית ב'להחזיק' את החשבון התלמודי הארוך והמסובך.

"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" אמר רב אשי במסכת מועד קטן (כח ע"א). אשריך אריה שתלמודך אתך. כשאנחנו הבאנו ספרים לטיולים או לאירועים משפחתיים, אתה תמיד הבאת גמרא.

זריזות – זריזות אינה ריצה מהירה, אלא חיבור רציף בין רצון למעשה, הביטוי 'עובר לעשייתן' – מיד ללא שיהוי. כזה היית. כשהרעיון הופיע במחשבה, לא איחרת לעשות, ביצעת. אם זה היה לימוד, אם זה מעשה חסד, אם זה טיול, מעולם לא 'זקנת', תמיד נמרץ, חיוני, פועל ומפעיל, צעיר לנצח.

נקיות – איזה תום היה בך, לב שלם ונקי, לא גאווה, לא קנאה, לא תחרות, לא תאווה, רק סבר פנים יפות לכל ברייה וברייה.

איזו פרישות – תמיד מסתפק במועט, לא מתלונן, מלא שמחה ופרגון במה שיש ולכל אחד.

איזו טהרת לב – כל לבך מכוון לעשות טוב, להרבות טוב לשם ה', לראות טוב, ואיש את רעת רעהו לא חשב בלבו.

איזו חסידות הייתה בך – כולך חסד, נזהרת מלגרום נזק, אכפתיות ותפילה על הדור, על ירושלים, על ארץ ישראל ועל השבת שכינה לציון.

וכך הלאה והלאה, לא חסרת אפילו לא שלב אחד בסולם של רבי פינחס בן יאיר.

כזה פנימי היית. ה'חיצוני' לא שיחק אצלך בכלל. 'פרופסור מפוזר שלנו' הייתי מכנה אותך, מקווה שלא כעסת עלי, ואם כן, אני מבקש סליחה ומחילה בפני כולם. לא מפוזר במובן של פיזור דעת וחוסר ריכוז, שהרי היית כל כך מתוכנן, כל כך מחושב, כל כך רהוט, חד... אלא מפוזר על תחומים רבים כל כך שנגעת בהם ושנגעו בך. ידע כללי, חכמה, גם חכמת עולם, תורה, אהבת הארץ, שאת שבילה כבשת ברגליך בכל עת ובכל זמן שרק יכולת, כבר מאז ימי נערוּתך ועד היום. איש מדע, איש משפחה, תום וחריפות והכול מעורבב ביחד. איש 'פנימי' בלי פוזות, ישיר, אמתי וה'תפאורות' שמסביב, מעולם לא נלקחו אצלך בחשבון. אף פעם!

אריה, הכוהן הגדול שלנו, הארי שבמשפחה, כשנבחרת לעלות כעולה בלהב המזבח – מלמטה למעלה – לייחד ייחוד עליון, כשנכנס הלילה של אתמול, בה בשעה שנפתחים שערי גן עדן והקב"ה יושב בין הצדיקים, נערכת לעלייה זו, ככוהן גדול המפריש עצמו לקראת כניסתו לפני ולפנים. אנחנו לא הרגשנו אבל אתה... 'כמלאך גבריאל משרת...'

אתה בשבעה ימים של הכנה ופרישות, ואנחנו בשבעה ימי אבל ובכי.

ראיתך שם, אתמול, על המזבח, עטוף בבגדי לבן, של האימון בו השתתפת, ככוהן גדול ביום הכיפורים. לא חיכית שאחרים ילבישוך בגדי לבן, אלא ככוהן גדול, "שמעביר זהבים ולבנים לובש, שעבודת היום בבגדי לבן... כמלאך גבריאל משרת..." (סדר העבודה, תפילת מוסף של יוה"כ), עטוף לבן, זוהר, שקט, פנימי כמו שם, לפני ולפנים.

כל כך אתה, אריה, בלי הצהרות, בלי החצנה, בלי שקר. אשריך אריה שגופך טהור בכל מיני טהרה.

אז דעו לכם: כי "זאת תורת העולה, היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה
עד הבקר ואש המזבח תוקד בו... לא תכבה".

ולנו לא נותר כי אם לסיים את הברייתא של רבי פינחס בן יאיר ולקוות ששם בישיבה
של מעלה ישלימו עבורנו את הברייתא:

קדושה מביאה לידי רוח הקודש

רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים

נפלאה אהבתך לנו ואהבתנו לך. כל כך תחסר לנו, לנתי, לדוד ונעמי, ליהל נכדתך,
לעדי, לקובי ולמעייין שכל כך נהנתה בחברתך ומה'ביחד' המיוחד שלכם, לאמך סבתא
נעמי, לשרה ולכל המשפחה.

תהא נשמתך צרורה בצרור החיים.

יאיר גנז

* * *

אריה*

לא קבענו להיפגש היום, בטח לא עם כל כך הרבה אנשים. בוא אריה, תגיד שלום,
לא מתאים לך להיעלם סתם ככה. אריה, גם בבוקר הייתי אצלך עם כולם וחיכיתי
שתיכנס כבר בדלת ותשאל 'מה העניינות', ולא באת. או קיי, אני מנסה להבין, היה לך
משהו חשוב, מילוי משימה, התחייבות, אתה לא יכול להסביר עכשיו כי זה ייקח
הרבה זמן, הרבה מאוד זמן.

אבל יש כמה דברים שקבענו, אתה זוכר שבספטמבר יש לנו טיול משותף. אולי
לא תספיק עד אז. מה עם הטיול השנתי למדבר יהודה לפני פסח? גם זה לא. טוב אז
סתם איזה יציאה ביום שישי עם גזייה ועלים לתה? אתה מתחיל לחייך, עכשיו אני
מבין. אתה צופה בנו מאיפה שאתה נמצא, ואתה כרגיל שמח, טוב לב, צוחק והכול
יהיה בסדר. אתה מארגן את העניינים שם. אין מה לדאוג.

* דברים שנאמרו בהלוויה.

מה עושים פה כל האנשים, אתה שואל. באו להגיד לך שלום. אל תדאג, זו לא הייתה טרחה בשבילם. הם יודעים גם שאתה בסדר איפה שאתה. אבל אתה יודע, פתאום נעלמת, ורוצים אולי לראות אותך עוד פעם.

אריה, אני מדבר אתך עכשיו בארבע עיניים. אני בטוח שתסתדר שם. מי שצריך לדעת יודע שאין אצלך משחקים. מה שאתה אומר זה מה שאתה חושב ומרגיש. כשאתה חושב שמוטלת עליך חובה, שום דבר לא ימנע ממך מלמלא אותה, אם זה הלימוד היומי שלך, אם זה הדאגה לזולת וההיחלצות לעזרה. אבל בכל זאת, תגיד להם שם מי אתה. לא, אתה לא תגיד. הצניעות והענווה שלך לא יאפשרו לך.

אריה מה עם יום כיפור, יש לנו מסורת, איך נתארח אצלכם בלעדיך? מה עם יום העצמאות, לא תבוא אתנו לדרך בורמה? נו, יאללה בוא, נשכח לך את היום הזה. תחזור, הכול יהיה בסדר, תמליץ על ספר טוב שקראת.

טוב, טוב, הבנתי, אתה לא יכול. כן אנחנו יודעים שאתה בסדר. מה אתה אומר? כן, גם אנחנו נהיה בסדר, ענת והילדים יעזרו אחד לשני. ילמדו להסתדר. כולם, דוד וקובי, עדי ומעיין. גם אנחנו נהיה ביחד, ונזכור שאתה עושה עכשיו משהו מאוד חשוב, אבל כל הזמן מסתכל עלינו ושומר עלינו, ובאמת אין לך מה לדאוג, גם אנחנו נמשיך לעשות את מה שאנחנו צריכים.

להתראות אריה.

קוני

* * *

אריה, דוד אריה*,

מה אפשר להגיד על דוד כמוך? כל כך הזוי לדבר עליך בעבר... מה פתאום?! אתה כל כך חי. תמיד עם חיוך רגוע על הפנים, כאילו אף אחד לא יוכל להזיז אותך משלוותך.

* דברים שנאמרו בהלוויה.

בתור האחיינים שלך, תמיד נתת הרגשה שאתה אוהב ודואג לנו כאילו שאנחנו ממש עוד ילדים שלך.

לעולם לא נשכח איך בטיולים ובחופשות המשותפות שלנו, אתה הדוד שתמיד נכנס למים גם אם הם קפואים, ורק רגע אחד קודם, מרטיב את החזה ובחיוך גדול, שיש רק לך, אומר: "שהלב יתרגל לקור, בגיל שלי זה כבר לא עסק לקפוץ ככה למים".

אריה – אולי היית הדוד המבוגר בחבורה, אבל רק בגיל – במספרים.

אתה הדוד הכי צעיר ברוחך שיש לנו, מעולם לא ויתרת לעצמך גם כשהמסלולים היו קשים וארוכים.

כל כך אהבת את ארץ ישראל, ובכל הזדמנות שהייתה לך, גם אם אלה היו שעות בודדות, היית נוסע לטייל, סתם ככה, 'נותן קפיצה' – כמו שתמיד היית אומר, ובדרך מוצא איזה פרטנר, בדרך כלל מהמשפחה.

לפני כמה שנים חגגנו לך יום הולדת 50. מסיבת הפתעה אצל שרה. כל כך התרגשת, באיזה שהוא שלב שרנו לך את השיר: "שתישאר צעיר לנצח", אבל זו ממש לא הייתה הכוונה. בסך הכול רצינו שתמשיך להיות איך שאתה... הדוד הכי טוב, הכי מגניב, הכי זורם, הכי מטייל ואוהב. זו הייתה הכוונה!!!

ואיך אפשר לשכוח את לילות הסדר שעשינו ביחד. שתמיד היו מלאים בדברי תורה, הסברים ופלפולים על ההגדה, ומצד שני גם הרבה שירים ושמחה, כשהיית קם פתאום באמצע איזה שיר ומתחיל לרקוד עם עדי והקטנטנים שבחבורה, וסוחף את כולנו באותה התלהבות ושמחה.

וכשהיינו ילדים, שיעורי התנ"ך המופלאים בצהרים והיכולת שלך להסביר מה קרה עם ארון ה' ופלשתים או במלחמה תנ"כית כזו או אחרת.

אנחנו זוכרים שבתקופת הגירוש שלנו מקטיף, כשכבר לא נתנו לאנשים מבחוץ להיכנס לגוש, איך פעם אחר פעם הופעת! נכנסת דרך החלון הגדול של הסלון, ותמיד הופתענו ושאלנו אותך בתמיהה: "מה אתה עושה פה?", ואתה עם חיוך שובבי, תמיד השבת: "רק רציתי לראות שאני עדיין יכול להגיע לפה"...

וכשהבנת שאוטוטו כבר אי אפשר להגיע, באת ונשארת עד שאנחנו כבר לא היינו, וגם אז עוד חזרת לעזור לארוז.

גם אחרי הגירוש תמיד דאגת, התקשרת, הזמנת... והסממן הכי בולט שהעקירה שלנו לא עזבה אותך, שמאז ועד היום לא הסכמת להיפרד מהצמיד הכתום שעוטר את פרק ידך. ובכל פעם שהצמיד התחיל להראות סימני שחיקה, ביקשת שנשיג לך דחוף עוד אחד שיהיה לך להחלפה.

התמונות שלך רצות בראש – זה לא נתפס!!!

תמיד עם גמרא ביד, לומד עד שנרדם על הדף.

הדוד המתמטיקאי, שבשנייה פותר תסבוכת משוואות, שלא הבין מה קשה במתמטיקה, ואיך אפשר לא להבין דבר כל כך פשוט.

הדוד הספורטאי, שנוסע באופניים לעבודה, שמתאמן בחוג קרטה, ולצד זה שיעורי תורה.

הדוד השקול והנינוח.

הדוד שתמיד כשנתקעת בדרך ידעת להתקשר אליו לקבל הכוונה, ואם בעצמו לא ידע, ישר היה פותח תמונת לוויין ומכוון אותך.

דוד שהמשפחה שלו הייתה הכי חשובה לו בעולם.

דוד שאהב את החיים.

דוד שכל מי שהוא נגע בו לא יכול היה שלא לאהוב אותו.

ואותו הדוד עם הלב האוהב, החם כל כך שנדם באחת והשאיר בכולנו קור וחוסר אדיר...

אז תגידו לי אתם, מה כבר אפשר להגיד על כזה דוד!?!?

אריה, דודנו האהוב, לך בשלום ותנוח על משכבך בשלום, והיה מליץ יושר על נתי, על דוד ונעמי ועל נכדתך יהל, על עדי, על קובי, על מעיין, על אימא נעמי, על שרה, על סבתא יונה, על כל המשפחה ועל עם ישראל ועל ארץ ישראל שכל כך אהבת.

המומים וכואבים,

האחיינים שכל כך אוהבים אותך!!!

* * *

אריה יולס ז"ל*

עומדים אנו כאן היום חבריך לעבודה, המומים ובוכים יחד עם המשפחה על האסון הגדול שפקד אותנו, עת שמענו הבוקר את הבשורה המרה, שאתה אריה, כבר לא אתנו.

זה ממש בלתי נתפס. הלב מסרב להאמין. אך אתמול בעבודה, דיברנו ושמחנו על הגעתו של פרויקט חללי גדול, ורקמנו תוכניות גדולות לעתיד, והיום נשארנו לבד, בלעדיך.

אתה אריה, היית אדם מושלם: איש טוב עם לב גדול מזהב, ישר והגון, מתחשב בזולת ונכון לתת מעצמך על מנת לעזור לאחרים בכל עת ובכל שעה, אוהב אנשים, רחב אופקים, חבר לעבודה, שותף אמתי בעתות שמחה ועצב, איש משפחה למופת, ירא שמיים וצדיק גדול.

בכל שנות עבודתך באלאופ התבלטת בכישוריך הרבים וביכולתך המקצועית הגבוהה. אתה היית ה-מהנדס האלקטרוניקה של מצלמות פרויקטי החלל, של מדינת ישראל ומדינות נוספות. בכל עת ובכל מצב שנקראת לדגל, לתכנון ולפתרון בעיות סבוכות, עשית זאת במקצועיות, בנחישות ובמאור פנים.

כולנו באלאופ ובמדינת ישראל, מחויבים לך על שזיכית אותנו במצלמות התורמות לביטחון המדינה מדי יום ביומו. כל העוסקים בתעשיית החלל בארץ היו ידידיך וראו בך כתובת להתייעצות בנושאים טכניים בתחום החלל.

אריה, את הכול עשית במו ידיך, תוך הצנע לכת ותוך אמונה שאדם חייב לעשות ככל יכולתו, לטובת הפרט והכלל.

אריה, אתה היית חלק ממשפחת אלאופ, ואנו מבקשים לומר לך ענת, לארבעת הילדים ולנכדה, שאנו גם המשפחה שלכם ורואים עצמנו מחויבים לתמוך בכם בשעה קשה זו. אין בפינו מילות נחמה להקטין מגודל הכאב, אך יש בנו הכוח והמחויבות לשמור את זכרו של אריה.

דודי גבעוני, ראש מנהל מערכות מוטסות, בשם משפחת אלאופ

* * *

* דברים שנאמרו בהלוויה.

אבא שלי*;

אתה חושב שצריך לעשות כמו 'הכנה ללידה' – 'הכנה למוות'?

אין לי תשובה. אני לא מוכנה. אני אצטרך הרבה עזרה וארצה גם לעזור.

כמו שדוד סיפר, על כל דבר היינו שואלים אותך. אני לא יודעת אם אי פעם חשבת את זה, אבל אנחנו מעריצים אותך. ממש כמו שעדי אמרה, היית מכיל הכול, ואף פעם לא היית חי בשקר. תמיד אמתי וכנה.

אני יודעת שידעת שאתה אדם טוב. תמיד היית אומר לי שיש לך ראש קליל. ידעת שאתה צעיר בנפש, ואהבת את זה. זה בא לך טבעי. זה מי שהנך.

לא פעם אמרת לי שאימא היא אישה אמיצה וחזקה. סיפרת, שכששלחת את דוד ליתק"א, זה היה בתקופה של פיגועים. אימא הסכימה. היא הייתה אמיצה. אהבת אותה כל כך. אתה אוהב אותה כל כך. את כולנו אתה אוהב. אני יכולה ממש להרגיש את האהבה הזאת שלך. אתה כל כך גאה בנו.

איש של משפחה. אני הייתי לפעמים כועסת שאתה יוצא מהעבודה כדי להקפיץ אותי מפה לשם או משהו אחר, שאתה 'שוכח' מחויבויות כמו עבודה. לא הבנתי שמבחינתך יש מחויבות שהיא יותר מעבודה – משפחה, מחויבות למשפחה שלך, מחויבות נעלה פי כמה.

לא היית שקוע בענייני תהילה וכבוד. אדם פשוט וצנוע.

אבא, בטיולים שלנו היית נזכר שבשנים עברו טיילת שם כבר, ואמרת שדברים נשארו אותו דבר כמו בזיכרון שלך.

מה זה להיות יתומה? אני לא רוצה שירחמו עלי, ואיני רוצה לרחם על עצמי. גם אתה לא איש של רחמים עצמיים. איש של עשייה של עצמאות. כמו שתמיד רצית לתקן דברים לבד, לעסוק בגינה לבד.

כשקדחת בעץ של הגז, ואני אמרתי שמשוהו לא יספיק, ואתה חשבת שכן, ואז התברר שאני צדקתי, תמיד אמרת "את אמרת דבר יפה", "זה דבר נכון מה שאמרת", "שאלה טובה מה ששאלת"...

* דברים שנכתבו בזמן השבעה.

אהבת את ה', את הגמרא. איך היית מתלהב מחלק שהבנת. כשהיה קשה היית אומר "קראתי לא הבנתי כלום".

אני דואגת לאימא.

אבא, בלוויה לא אמרתי הספד. גם לא נכנסתי לראות את פניך.

ביום שני היינו יחד בקרטה. אפילו עשינו תרגיל יחד. אמרת לי שלא אתבאס שאני עילגת. זכרת שגם אתה היית כזה בהתחלה, והבהרת לי את זה כדי שלא ארגיש רע. הקרטה, אמרת לי, מלא ברוחניות.

אני לא יודעת איך נמשיך בחיים, אבל אני מאמינה שנמשיך. שנמשיך כראוי ובצורה שתשמח אותך. השתדלות לבטח נעשה.

כל כך פתאומית ההסתלקות שלך מכאן.

ביום חמישי כשהייתי חוזרת מהאולפנה הייתי יושבת במטבח ומחכה שאתה תבוא ותשאל "מה העניינות?" "ואיפה מעיינושי?".

אני אוהבת את הקשר שהיה לך ולי.

מעין

* * *

אריה*

סוף

ריק

אין

הייתכן סוף לחבר... האם יש סוף לחברות...

האם האין הוא ריק?

הרי הלב מלא ביש...

* דברים שנאמרו ביום השלושים.

הזיכרונות לא נעלמים
אתה חש את היש בכל הנימים
חיוך וקול וצחוק עדיין מהדהדים
וקול התפילה והשירה בבית הכנסת עדין באוזנינו מרעים
וזוכרים
חבר שתמיד זורם
זמין ומזמין
ללא עכבות וללא עיכובים
וזוכרים
הליכה בצוותא בדרך אל או מבית הכנסת
או טיולים בערים ובהרים
וזוכרים
שיחות על חינוך וגידול ילדים (גם גדולים)
ודבר התורה האחרון על פתיל התכלת שנחרט לעד
תובנות וחכמות
מבט והנפת יד
הצמיד של גוש קטיף שלא ירד מהיד
ושמחה של ילד בגילוי מעיין ושכשוך במימיו
שיחות רציניות על ספרים או על חדשות
וזרימה של נער בעל לב ורגלים קלילות
ופתאום סוף
ואנחנו מתנדנדים בין תחושת היש המדהדת בלב
ובין וודאות השכל שכבר אין
ואיך אפשר שיישארו מאדם רק זיכרונות חרוטים בלבד?
איך אפשר שחלל של ריק יהיה כל כך כואב?
אוהבים ומתגעגעים
השטרנברגים

* * *

זעזוע, הלם, טלטלה, תדהמה – כל כך הרבה מילים, אך חלולות הן והשפה דלה מלהביע.*

חודש... ומאבק מתחולל בין הראש ללב:

הראש – שמכיר בעובדות, שיודע בבירור כי בביקורים בבית היולסים, שתכפו מאוד בחודש האחרון, לא ישמע בהתקרבונו, מעבר לדלת, הקול הרועם שבמפתיע נוסק לעתים לגבהים בשמחה ובהתרגשות, ואריה לא יופיע כהרגלו לקבל את פנינו במאור פנים, שחיוך רחב תמידי נסוך עליהן. הראש – שמנחה את נקיטת הפעולות הנדרשות במציאות המרה החדשה ושמתחיל להשתמש בלשון עבר.

ומנגד, הלב – שעדיין מסרב להאמין ולקבל את אמתות האסון הנורא, שנאחז בשלל תעתועי דמיון, הכחשה ואשליות. ופסקול חדגוני מתנגן לו ברקע ואינו מתעייף מלומר שוב ושוב ושוב: "זה לא יכול להיות, לא.. לא יכול להיות".

הראש וגם הלב, כל אחד מהם בנפרד, מסתבר, מפוצל ומסוכסך עם עצמו. ותמימי דעים הם זה עם זה בשאלה שאינה חדלה להדהד בתוכם: למה? האחד, בשם ההיגיון והרצון להבין סדרי עולם שנדמה כי נטרפו, גם אם מכיר במתרחש. והאחר, בסתירה גמורה להכחשת המציאות, בוכה וכואב. מאוד. ומתגעגע אליו ואל החיים שהיו וכבר לא ישובו. למה???

ובעין הסערה מציפים הזיכרונות ועולות תמונות, והן כל כך חיות ואמתיות ומתעתעות בנו, ומעצימות את הפיצול והבלבול. מראות וקולות מהעבר הקרוב והרחוק מתערבלים באי סדר. וכמו בפנס הקסם של ילדותנו, אך עם תכולה וקצב של העידן הדיגיטלי, מתגלגלת רצועה ארוכה ואינסופית של תמונות. וכל תמונה היא כמו דלת שנפתחת, אשר מאחוריה פורץ נחשול שוטף של זיכרונות שמאירים את צדדיו הרבים והמגוונים של אריה. כמו למשל (ואלו הן רק דגימות):

אריה התמים בליל ט"ו באב, בתיארוך מצמרר, בדיוק לפני 14 שנה, חוגג יום הולדת 40 במשותף עם סיימון, בחוף ניצנים. מזנק עם הגעתו כדי להסתתר אתנו בשוחה שבה המתנו לבואו. אינו מבין שההפתעה בעצם מיועדת לו.

* דברים שנאמרו ביום השלושים.

אריה השׁובב והשׁמח מבוסס כהוגן בפורים, מקפץ ומדלג, בדמות ושתי עטוית שמלת מלמלה ורודה ומתנפנפת.

אריה המאוהב והנבוך עד מאוד עורך לנו היכרות עם חברתו ענת בדרכו הייחודית והמצחיקה שכבר מזמן הפכה למיתולוגיה.

אריה השחקן הראשי מככב בתפקיד הרב גורן בפעילות יום העצמאות לילדינו הצעירים, משחרר, תוך דבקות במשימה, את הר הבית.

אריה הג'נטלמן הרומנטיקן מכרכר בהערצה סביב נתי שלו ומרעיף עליה אהבה. לא מפספס את קניית הפרחים לשבת כמו הגברים של פעם.

אריה הלמדן הרציני והנחוש 'חמוש' בגמרא שלו. רק העייפות תכריע לעתים את ההתמדה וכוח הרצון והראש יצנח על דף הגמרא.

אריה ה'מלמד' המכין את שלושת בנינו לבר המצווה. סולל את הדרך המיוחדת, המותאמת לצרכים וליכולות של כל אחד מהם.

אריה המתלהב והילדותי אחוז התרגשות לנוכח נוף יפה בטיול ואינו חדל להתפעם.

אריה הספונטני, שמופיע לפתע בביתנו עם מעיין באמצע רכיבת אופניים לילית משותפת.

אריה שדרישותיו צנועות, אך **אוהב את מנעמי החיים** ולא מסתיר את הנאתו מארוחה טובה.

אריה חובב הטבע ההרפתקן יוצא מהמים לאחר שחייה בכפור אימתני בסלובניה, שאין דומה לו בקפואים שבנחלי הגולן, מחייך במעין התנצלות ואומר: "המים קצת קרים".

אריה הביצועיסט מופיע אצלנו עם אלבום תמונות של טיול משותף בחו"ל שעות ספורות לאחר הנחיתה.

אריה הכוהן עורך את פדיון הבן לנכדנו הראשון, אורי, ורק פחות משבועיים לפני אותו לילה נורא מברך בברכת כוהנים את נכדנו איתי שנכנס בבריתו של אברהם אבינו.

ועוד ועוד... רסיסי זיכרונות ושברי חוויות המצטרפים לפסיפס עשיר ומרהיב ומאשרים את שידענו, אך היה עבורנו כנראה יותר מדי מובן מאליו, עד כמה קיומו

של אריה הוא חלק בלתי נפרד מעולמנו ונוכחותו שזורה באינספור חוטים בחיינו: במסורות המשותפות שהתהוו סביב מעגל השנה, במקום שתפס באירועים משמעותיים בחיי משפחתנו, בכל אותם דברים שאהבנו לעשות יחד ותכננו להמשיך. אריה אחינו, ולא בשפת הסחבק. ההיעדר שורף בנשמה אך באופן פרדוקסלי משמר את נוכחותו והימצאותו של אריה אתנו יותר מאי פעם.

ואני שומעת בתוכי את אריה מצווה לי במותו הפתאומי להתעורר, לזכור כי קיומנו אינו בדינו והמחר אינו מובן מאליו, לחיות כאילו היום הוא יומנו האחרון. לבדוק אם עשינו טוב היום ליקרים לנו. האם אמרנו להם עד כמה אנחנו אוהבים אותם? האם ניצלנו את הזמן למה שאנחנו באמת אוהבים ורוצים לעשות? מין מתנת פרדה שכזו, שאני מבטיחה לעצמי להשתדל עד מאוד להחזיק חזק בשתי ידיים ולא לשמוט.

דוד, עדי, קובי, מעיין, שרה וענת יקרים, אני כמעט מתפתה לומר ענת ואריה – הצירוף הכל כך שגור, הלב כל כך רוצה לשלוח לכם ניחומים אך כרגע המילים, אותן מילים בוגדניות, אינן נשמעות לי. ועד שאצליח למצוא ולאף אותן כל שאוכל הוא לכאוב עמכם, לאהוב מאוד, לקוות ולהאמין שכל אחד מכם ימצא את הדרך, בבוא העת, לאסוף את השברים ולהיבנות מחדש.

טובה והקונסטבלרים

* * *

אריה ידידי,*

כמו אהבת נעורים אני זוכר את הפעם הראשונה שנפגשנו. זה היה ביום הראשון ללימודים בטכניון בהרצאה הראשונה בשם האימתני 'חשבון דיפרנציאלי ואינטגרלי'.

ישבנו שפופים ומדוכדכים מאימת המעמד והמקום, ופתאום, כמו קרן שמש אתה נכנסת עם תרמיל על הגב, חיוך שובב נפנוף יד וקריאת "אהלן, מה העניינים!". אמרתי לעצמי "אני רוצה להיות חבר שלך". וככה זה התחיל.

* דברים שנאמרו ביום השלושים.

עברנו כמעט את כל הקורסים ביחד עם חוויות כמו זו של מרצה שלאחר ערעור שלך בציון באיזה מבחן על מנת לא לגשת למועד ב' העלה לך מ-52 ל-54 כאשר ציון עובר הוא 55. מאבא לא קיבלת הרבה אמפתיה בקטעים אלו. אחרי שהוא עבר את כל צפון אפריקה כחייל בצבא הבריטי במלחמת עולם השנייה, ולאחר שהוא נאבק בעקשנות במשך 7 שנים כדי לעבור את המבחנים ולקבל הסמכה כרואה חשבון, מה זה בכלל מועד ב' – הצחקת אותו.

היינו חבורה צעירה ועליזה שבמוקד ההנהגה הרוחנית של הרב זיני שכה הערצת והערצנו. שמש, טיולים, קטעים, מבחנים ומה לא.

אני זוכר את אותה שבת אצלך בבית הקטן על הכרמל. אתה, אנחנו, עוף שלם ובקבוק Vermouth. השילוב של העוף שהתבשל לו בבקבוק של הוורמוט, פרי רעיונו של אודי בהשראת חיל הים, הכריע את כולנו ונפלנו שדודים לאחר ארוחת ליל שבת. אני לא יודע איך הצלחנו לקום למחרת לתפילה. אולי לא הצלחנו לקום, אינני זוכר.

המפגש הראשון בינך לבין ענת כבר נכנס לאגדות. זה נקבע לעת ערב לקראת סוף אחד הצומות. ענת המטופחת מחכה בסבלנות, ופתאום מופיע מולה בחור עם נעל אחת מתפרקת וסנדוויץ'. תאמין לי, אריה, רק אתה.

אני זוכר את סעודת שבע הברכות שעשית אצלך בבית לאבשלום ויעל, בה הצגת לנו בשמחה ובגאווה את ענת שזה עתה נכחה לדעת לתדהמתה, עם עזרה מישראל, שהדרך מבני ברק לחיפה זה סה"כ חצי שעה. עוד לא התאוששה מהנסיעה והייתה צריכה לפגוש אותנו, החבר'ה.

אני זוכר, אריה, את ערב שמחת לבך, היום בו ליוויתי אותך מהבוקר ועד לחופה, השמחה שלך הייתה מדבקת במיוחד, כולנו היינו חתנים לערב.

וכשאני החלטתי להצטרף למשפחת הנישואין, אמרתי לרבקה שאנחנו לא מכריזים על התמסדותנו עד שנפגוש אותך ואת ענת. אני חושב שרק לאחר הפגישה אתכם, החליטה רבקה שעם חברים כאלה כנראה יש בי משהו שטרם הבחינה בו, ושאוּלי בכל זאת כדאי להתחתן אתי.

במילואים הראשונים שלי לאחר שהתחתנתי, ורבקה אשתי כלה טרייה, עולה חדשה בעיר חדשה וזרה. ב-11 בלילה הטלפון מצלצל. אצה רצה לה והרימה את השפופרת תוך מילות אהבה וכיסופין ומהצד השני: "שלום, זה אריה!". אתה הרגשת בבדידותה ומרוב רגישות התקשרת לעודד אותה, ככה מדי ערב עד שחזרתי. תודה לך, אחי.

וכשנולד בננו בכורנו, נועם, זכינו למצוות פדיון הבן, היה ברור שאתה תהיה הכוהן הפודה, כמו שהיה ברור לנו שאתה תעלה כוהן כעבור 13 שנה בבר המצווה שלו.

שמחת החיים שלך, רוחב לבך וישרותך הקסימו לא רק אותי, אלא גם את רבקה ולימים את ילדיי, ונקשרו בין שתי המשפחות קשרים עמוקים של חברות, אהבה וידידות. שמחנו בשמחתכם, וחוונו אתכם עתות אבל.

את ענת והילדים, הכלות והחתנים, הנכדות והנכדים (אלו שישנם ובעז"ה אלו שיבואו), את שרה ואת אימא נמשיך ללוות גם אם הדבר כרוך בהקפצה באמצע הלילה להחזיר איזה חלון סרבן למסילה. בשביל מה אנחנו פה, אריה, אם לא בשביל קטעים כאלו.

אז תודה, אריה. תודה על שנות חברות שבהן המתקת לי את השגרה והנעמת לי את החיים.

עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות. (אבות א', ו)

צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם... ר' יהושע אומר: חבר טוב.

(שם ב', ט)

אשרי שזכיתי לך.

היה שלום, ידידי.

מחברך, סיימון

* * *

בהיכרותי רבת השנים את אריה ז"ל, רוצה אני להתרכז באריה כעמית לעבודה באלאופ לאחר הרבה שנים של עבודה משותפת.*

אריה עבד באלאופ במשך כ-25 שנה, נקלט כמהנדס צעיר ללא ניסיון מיד לאחר שסיים את לימודיו בהנדסת אלקטרוניקה בטכניון. נאמר לי שכבר בריאיון העבודה

* דברים שנאמרו ביום השלושים.

התרשמו מכישרונותיו, ומיד לאחר קליטתו בחברה החל את עבודתו בפרויקט סודי מול משרד הביטחון בתחום מערכות צילום מהחלל.

באותה תקופה הוקם באלאופ תחום החלל, תחום עסקים חדש, שמפאת המידור שלו היה מאחורי סורג וברית. התחום נבנה מקבוצת אנשים חזקה ומיוחדת ביותר מכל ההיבטים. אריה צורף אליה, גדל עם הצוות, ומהר מאוד השיג עצמאות והחל להיות דומיננטי בפרויקטים.

אריה עבד בכל השנים בתחום פיתוח וייצור מצלמות לחלל, התמחה והפך להיות מהנדס האלקטרוניקה הבכיר בתחום. ידו הייתה בכל מה שהחברה פיתחה וייצרה לחלל, כמו לווייני אופק המשוטטים היום בחלל ומספקים מידע מודיעיני רב שימושי ומערכות חלל ללקוחות זרים.

האמינות והתחכום הנדרשים מהמצלמות שמים אותנו בחזית הטכנולוגיה. למערכות אלו אין תחזוקה (אנחנו לא אמריקאים המסוגלים לתקן מערכות בחלל), ולכן נדרשת מהן אמינות גבוהה המאפשרת עבודה רציפה למספר שנים ללא תקלות.

זאת לא הפרזה לבוא ולהגיד, שמדינת ישראל חייבת הרבה תודות אישיות לאריה על המקצועיות, החשיבה היצירתית, עבודת הצוות והירתמות למשימה ללא מגבלות, שרק כך ניתן להביא לתוצאות מעולות בכל קנה מידה.

כל הספקים / קב"מ של אלאופ בתחום אלקטרוניקה לחלל התייעצו אתו, כיוון שראו בו גם את הצד המקצועי וגם את הצד החברתי, את היחס החברי, את ההרגשה שהוא נתן לכל אחד כך שהיה כיף לשבת ולהתייעץ אתו.

כישרונותיו של אריה באו לידי ביטוי ביכולת בלתי רגילה של ניתוח בעיה והבאת פתרונות. הוא לא חסך כל מאמץ להגיע לשורש הבעיה, כיוון שתמיד טען שהבנה מושלמת של הבעיה הינה חלק מהפתרון.

בשנים 2000 עד 2007 עבדנו אריה ואני צמוד בפרויקט מאוד אתגרי ויוקרתי מול דרום קוריא. היה זה בפעם הראשונה שאלאופ קיבלה פרויקט בתחום החלל ממדינה זרה ולא ממשרד הביטחון. במסגרת החוזה פיתחנו וסיפקנו ללוויין קוריאני, בפעם הראשונה, לא רק את המצלמה כי אם גם את ערוץ השידור לקרקע. פרויקט שנחשב מכל ההיבטים אחד הפרויקטים הגדולים והקשים ביותר שהיו אי פעם באלאופ, אתגרי מבחינה טכנולוגית וגם ניהולית. כ-15 משפחות קוראניות ישבו כאן אתנו ללוות את הפיתוח. אני הייתי מנהל הפרויקט, ואריה היה ראש צוות אלקטרוניקה בפרויקט. הלקוח, שישב כאמור אתנו, ציין לכל אורך הדרך את המקצועיות של אריה

ואת היחס החם שהוא העניק להם. הוא היה משקיע בהם שעות על גבי שעות של הסברים, וזה כמובן גרם לכך שהיה צריך להאריך את יום העבודה כדי לעשות את עבודתו.

בשנת 2001, יצא שביום השואה התקיים אחד המפגשים בפרויקט שבו השתתפו כ-35 קוראנים. הוסבר ללקוח שתהיה צפירה ב-10:00 ומה משמעותה עבורנו. כמובן שזה ריגש אותם, כיוון שגם להם הייתה שואה שבה נהרגו כמיליון וחצי איש על ידי היפנים. כשהגיע השעה, היה זה בדיוק שאריה הציג להם את האלקטרוניקה של המצלמה. עצרנו, ועמדנו יחד אתם. לאחר הצפירה אמר להם אריה בהתרגשות רבה ולא אשכח זאת לעולם "סבא וסבתא שלי שנהרגו בשואה, בוודאי היו מאוד גאים אילו היו רואים אותי עומד כאן כנציג חברה במדינת ישראל מול לקוח מכובד ומציג להם פיתוח ישראלי, כאן במדינת ישראל". הדברים היו מרגשים, הכרזתי על הפסקה, והייתם צריכים לראות איזה התעניינות הכניס הקטע הזה של אריה אצלם. הם תחקרו אותנו בהפסקה על ההיסטוריה של המשפחה שלו.

עוד על הפרויקט הזה. אני החלטתי שבפרויקט הזה, לא יהיה שום חילול שבת, דבר שלצערנו הרב לא טריוויאלי וברור. אני לא מדבר על עבודה מול מערכת הביטחון במערכות שהם בעלי אופי הגנתי. אלא בפרויקט מול לקוח זר, שאין שום היתר לעבוד בשבת. רק עם אנשים כמו אריה אפשר להוביל מהלך כזה. היו לנו תקופות של חודשים שבהן המערכת עברה ניסויים, שבהם סומלצו תנאי הסביבה שיש בחלל. צריך היה לעבוד בלא מעט מקרים עד שעתיים לפני שבת ומיד עם מוצאי שבת. אריה עשה זאת ללא חשבון, ואני בטוח שללא תמיכת ענת והמשפחה, בלתי ניתן היה לעמוד בכך.

בשנת 2005, לאחר שהמערכת סופקה ללקוח והוכנסה ללויין לצורך בדיקות ארוכות לפני השיגור, נתגלתה במערכת תקלה חמורה ביותר. כיוון שכולם היו לחוצים ביותר, החלטתי לנסוע לשם עם צוות גדול של אנשי מפתח מכל המקצועות על מנת לפתור את הבעיה. כמובן שאריה היה אחד מהם. הצוות עבד קשה מאוד לאיתור הבעיה, ולאחר שלושה ימים מצאנו אותה. לאחר שהתברר שאין לזה קשר לאלקטרוניקה, אריה פנה אלי שהוא רוצה לחזור ארצה מיד למחרת על מנת לא להשאיר את המשפחה לבד. כזה היה אריה. ידע להירתם למשימה וגם איש משפחה מופלא גאה מאוד בילדיו, שיתף את כל הסובבים אותו בסיפורים על משפחתו שרצה תמיד להיות כמה שיותר יחד אתם.

התחלנו בחודשים האחרונים להתארגן לפרויקט גדול בתחום החלל ללקוח זר. אני אהיה מנהל הפרויקט, ואריה אמור היה להיות ראש צוות האלקטרוניקה בפרויקט. ביום שלישי לפני האסון הגדול ישבנו ודיברנו, שכמה טוב לחזור ולעבוד ביחד, ואיך להתארגן. אני יודע שאריה הספיק לספר זאת לענת, אך הקב"ה לא נתן לנו להוציא את הדברים לפועל.

על אריה ניתן לומר, שאין אחד שיש לו מילה לא טובה עליו. אנשים הוכו בתדהמה אמתית באותו יום חמישי, ויכולת לראות התכנסות של קבוצות שכל מילה שנייה הייתה "אני לא מאמין". כדאי להבין קצת את סביבת העבודה בהייטק על מנת להעריך את מה שאמרתי. סביבה העבודה שלנו היא רוויית תחרות ומתחים כתוצאה מפרויקטים שקשים ליישום, עם הרבה מאוד קשיים בפיתוח, לו"ז קצר, לקוחות צבאיים שמאוד לוחצים וכדומה. אז אם בסביבת עבודה שכזאת זוכרים רק דברים טובים על אריה, זה בוודאי חריג ביותר.

דבר חריג נוסף היה באריה. הוא התמחה בתחום אחד לכל אורך השנים שהיה שקוע בו, התעלם משינויים ארגוניים שהיו סביבו, והיה דבק במטרה.

אריה, עשה את הכול במו ידיו, תוך הצנע לכת ותוך אמונה שאדם חייב לעשות ככל יכולתו, לטובת הפרט והכלל.

אריה עם הגמרא היה מסתובב כל הזמן וכל זמן פנוי הקדיש ללימוד. ישב בישיבות, ואם היו קטעים שלא היו רלוונטים עבורו, הוא למד וניצל את אותו זמן ללימוד.

כמה מתאים לאריה החיוב בברכת כוהנים "לברך את עמו ישראל באהבה" – הכוהן יוצא ידי חובת הברכה רק אם הוא עושה זאת באהבה, והשומעים כולם מקבלים אותו באהבה. אריה קיים זאת בשלמותו כיוון שהוא חי באהבה רבה עם כולם.

יהי זכרו של אריה ברוך!

אריה גרינבאום

* * *

דברים לנחמתם של ענת, דוד, עדי, קובי, מעיין ושאר בני משפחתם, בבחינת "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם" (תהילים קמ"ז, ג), וכדברי המלבי"ם: "שלבם נשבר על צרתם, ומחבש לעצבותם שהוא העצב בלב, כי תחת עצב ימלאו שמחה וגיל".*

במשנה במסכת אבות נאמר:

יהושע בן פרחיה אומר: עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן כל אדם לכף זכות.

(אבות א', ו)

ניתן לעמוד על שלוש גישות שונות לדברי רבי יהושע בן פרחיה.

הגישה הראשונה, של הרמב"ם, היא תועלתית ועוסקת בטיב היחסים בין אנשים או פרטים בחברה. הרמב"ם בפירושו על המשנה אומר:

עשה לך רב – ואפילו לא היה ראוי להיות לך לרב, אבל שימהו לרב עד שתמסור לו הלימוד ותושג לך החכמה, לפי שאין לימוד האדם מעצמו כלימודו מזולתו, אלא לימודו מזולתו יותר קיים אצלו ויותר מבואר, ואפילו היה כמותו בחכמה או למטה הימנו. וכך בארו בפירוש זה הציווי.

דברי הרמב"ם נשענים על האמור בתהלים:

מִפֶּל מְלַמְדֵי הַשָּׁפְלִי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: (תהילים קי"ט, ט)

ובדברי המדרש על תהלים:

אמר רבי יוחנן: בתחלה קראו לאחיתופל רבו – והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו, הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או אפילו דבור אחד על אחת כמה וכמה. (ילקוט שמעוני תהילים רמז תשעא)

על פי פירוש זה, על האדם לשאוף לכך שיהיה לו חבר עמו יוכל ללמוד, ולהכיר בכך כי הלימוד בחברותא הוא בעל ערך גבוה יותר מאשר לימוד באופן עצמאי. פועל יוצא מכך הוא שלימוד עם כל אדם מביא לתועלת, ללא קשר למעמדו האינטלקטואלי, ומביא לכך שכל חבר ללימוד ראוי להיקרא רבו. על מנת להגיע למדרגה זו נדרשות מהאדם תכונות שונות כמו: סקרנות ורצון ללמוד, ענווה ומוכנות ללמוד מכל אדם, וכן הכרה בערכה של הרעות.

ממשיך הרמב"ם בפירושו על המשנה:

* דברים שנאמרו ביום השלושים.

ואמרו "וקנה לך חבר" – הוציאו בלשון קנייה, ולא אמר: עשה לך חבר, או: התחבר לחברים, וכיוצא בזה, והכוונה שראוי לאדם שיקנה לעצמו חבר על כל פנים, כדי שיתקנו בו כל ענייניו, כמו שאמרו: "אי חבא אי מיתותא", ואם לא מצאו – צריך להשתדל בו, ואפילו ימשכהו לחברות תחילה עד שיהיה חבר, ולא יסור מלכת אחר רצונו, עד שיחזק חברותו, כמו שיאמרו אנשי המוסר: כאשר תתחבר, אל תתחבר לפי מידותיך, אלא התחבר לפי מידות חברך. וכאשר יסמוך כל אחד משני החברים על זה הציווי, תהיה כוונת כל אחד מהם להשלים רצון חברו, ותהיה כוונת שניהם דבר אחד בלא ספק. ומה טוב מאמר אריסטו: "החבר – אחר שהוא אתה".

והחברים – שלושה מינים: חבר תועלת, וחבר נחת, וחבר מעלה. אמנם חבר התועלת, הרי הוא כחברות שני השותפים, וחברות המלך וחייליו. ואמנם חבר הנחת, הרי הוא שני מינים: חבר הנאה, וחבר בטחון. אמנם חבר ההנאה, הרי הוא כחברות הזכרים לנקבות וכיוצא בה. ואמנם חבר הבטחון, הרי הוא שיהיה לאדם חבר שתבטח נפשו בו, לא ישמר ממנו לא במעשה ולא בדיבור, ויגלה לו כל ענייניו, הנאה מהם והמגונה, מבלי חשש ממנו שישגיחו בכל זה חסרון, לא אצלו ולא אצל זולתו. כי אם יגיע לנפש בטחון באיש עד לזה השעור – תמצא רוב נחת בשיחתו ובחברותו. ואוהב המעלה, הוא שתהיה תאות שניהם וכוונתם למטרה אחת, והיא: הטוב, וירצה כל אחד להעזר בחברו בהגיע הטוב ההוא לשניהם יחד. וזה הוא החבר אשר ציוה לקנותו, והוא כחברות הרב לתלמיד והתלמיד לרב.

על מנת ליצור את סוג הרעות והחברות אותו מגדיר הרמב"ם, נדרשות תכונות של פתיחות ומוכנות לקבל ביקורת מאחרים (על מנת שיתקנו בו מעשיו), דיסקרטיות (כדי שלא ישמר ממנו לא במעשה ולא בדיבור), בעל השקפת עולם וייעוד בעולם (בכדי שתאוות שניהם וכוונתם לדבר אחד), טוב לב (בכדי שירצה כל אחד להיעזר בחברו).

"והוי דן את כל האדם לכף זכות" – עניינו, שאם יהיה אדם שאינו ידוע לך, לא תדע האם צדיק הוא או רשע, ותראהו עושה מעשה או אומר דבר, שאם יפורש באופן מה הריהו טוב, ואם תפרשהו באופן אחר הרי הוא רע – פרשהו כטוב, ואל תחשוב בו רע.

ראייה של המציאות לפיה בכל התלבטות בין טוב לרע הכף נוטה לטובה מחייבת כי האדם יהיה בעל השקפת עולם אופטימית.

הגישה השנייה לפרשנות המשנה בוחנת את הדברים תוך התייחסות לטיב היחסים בין קבוצות שונות באוכלוסייה.

ואני שמעתי, "עשה לך רב", שיקבל לו רב אחד שילמוד ממנו תמיד, ולא ילמוד היום מאחד ולמחר מן האחר. ואע"ג דבמסכת עבודה זרה (יט ע"א) אמרו: "הלומד תורה

מרב אחד אינו רואה סימן ברכה, כבר פירשו ואמרו: "הני מילי בסברא", שטוב לו לשמוע סברת הרבים. אבל לענין גמרא, מחד רב מעלי, כי היכי דלא לפגום לישני. (ברטנורא שם)

לדעת הרב עובדיה מברטנורא, המשמעות של עשיית רב היא קביעת סמכות הלכתית ממנה ילמד ויכוון את חייו. קביעה מעין זו מחייבת את האדם לקבוע לעצמו דרך בחיים ולהתמיד בדרך בה בחר לאורך שנים.

את המושג 'חבר' יש לבחון במסגרת העולם ההלכתי והמציאות החברתית בתקופת המשנה. בסיס לבחינה זו ניתן למצוא במשנה במסכת דמאי (ב', ג):

המקבל עליו להיות חבר – אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש, ואינו לוקח ממנו לח, ואינו מתארח אצל עם הארץ, ולא מארחו אצלו בכסותו. רבי יהודה אומר: אף לא יגדל בהמה דקה, ולא יהא פרוץ בנדרים ובשחוק, ולא יהא מטמא למתים, ומשמש בבית המדרש. אמרו לו: לא באו אלו לכלל.

על פי משנה זו, המושג חבר אינו מלשון רעות, אלא קשור לקבוצה באוכלוסייה אשר ביקשה להקפיד על מצוות מסוימות יותר מאשר קבוצות אחרות. על פי משנה זו, אדם אשר קיבל על עצמו להיות 'חבר' נזהר בהלכות טומאה וטהרה יותר מאחרים, וישנה מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים לגבי מגוון ההלכות והמנהגים בהם הייתה הקפדה יתרה זו.

תיאור זה של החלוקה לקבוצות שונות על פי מידת ההקפדה על הלכות טומאה וטהרה ניתן למצוא גם במסכת חגיגה (בבלי ובירושלמי) בדיון על העלייה לרגל:

הגבאין שנכנסו לתוך הבית, וכן הגנבים שהחזירו את הכלים – נאמנין לומר: לא נגענו. ובירושלם נאמנין על הקדש ובשעת הרגל אף על התרומה. (משנה חגיגה ג', ו)

"ובשעת הרגל אף על התרומה". מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" (שופטים כ', יא) – הכתוב עשאן כולן חברים. (בבלי חגיגה כו ע"א)

"ובירושלם נאמנין אף על הקודש", אע"פ שיש עדים יודעים. א"ר יהושע בן לוי: "ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו" (תהילים קכ"ב, ג) – עיר שהיא עושה את כל ישראל לחברים. מעתה אפילו בשאר ימות השנה? א"ר זעורה: ובלבד בשעה "ששם עלו שבטים". (ירושלמי חגיגה ג', ו)

על פי הדיון בסוגיה זו, בשעה שעם ישראל היה עולה לרגל, כל קבוצות האוכלוסייה היו מקפידות על הלכות טומאה וטהרה במידה שווה, ולכן לא ניתן היה להבדיל בין

חברים לשאינם חברים. פועל יוצא מכך היה שירושלים נקראה "עיר שחבורה לה יחדיו" – עיר שעושה את כל ישראל לחברים המקפידים באופן דקדקני על הלכות טומאה וטהרה.

על פי פרשנות זו, דברי רבי יהושע בן פרחיה מכוונים לחברים הבוחרים לחיות על פי נורמות הלכתיות קפדניות. אנשים אלו צריכים לבחור לעצמם דרך בחיים, לעשות לעצמם רב אשר יורה להם את הדרך ההלכתית, וכן להתחבר עם אנשים אשר חיים את חייהם באופן דומה. לשם כך נדרשות תכונות שונות כדוגמת: להיות אדם העומד על עקרונותיו ולהקפיד על המצוות מבלי להתחשב בדעתם של אחרים (גם אם יש בכך קשיים חברתיים).

אך באורח חיים המשלב הקפדה יתרה על המצוות טמונה סכנה של התבדלות והתנשאות על קבוצות באוכלוסייה אשר בחרו באורח חיים שונה. על כך הזהיר הנצי"ב בהקדמתו לפירושו העמק דבר לספר בראשית:

זה הספר הנקרא ספר בראשית – נקרא בפי הנביאים ספר הישר, כדאיתא במסכת עבודת כוכבים (כה ע"א) על שני מקראות: בספר יהושע (י', יג): "הלא היא כתובה על ספר הישר", ובספר שמואל (ב א', יח): "ויאמר ללמד לבני יהודה קשת, הנה כתובה על ספר הישר". ומפרש רבי יוחנן: זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, שנאמר: "תמות נפשי מות ישרים" (במדבר כ"ג, י').

ויש להבין הטעם למה קרא בלעם את אבותינו בשם ישרים ביחוד, ולא צדיקים או חסידים וכדומה. וגם למה מכונה זה הספר ביחוד בכנוי ישרים, ובלעם התפלל על עצמו שיהא אחריתו כמו בעלי זה הכנוי.

והענין דנתבאר בשירת האזינו על הפסוק "הצור תמים פעלו... צדיק וישר הוא" (דברים ל"ב, ד), דשבח "ישר הוא" נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחרבן בית שני, שהיה "דור עקש ופתלתל" (שם, ה). ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמם. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובא על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה, ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית.

ועל זה היה צדוק הדין, שהקדוש ברוך הוא וישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם, ולא בעקמימות אף על גב שהוא לשם שמים, דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ.

וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים, היינו: שהתנהגו עם אומות העולם, אפילו עובדי אלילים מכוערים, מכל מקום היו עמם באהבה, וחשו לטובתם, באשר היא קיום הבריאה. כמו שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום, אף על גב שהיה שנא אותם ואת

מלכם תכלית שנאה עבור רשעתם, כמבואר במאמרו למלך סדום. מכל מקום חפץ בקיומם.

לדעת הנצי"ב, שנאת החינם שגרמה לחורבן בית שני, נבעה מכך שחשדו את מי שראו נוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורוס. על כן, אף שמותר לאנשים לבחור להם רב ולעשות לעצמם חבר, עליהם לזכור כי באורח חיים זה טמונה סכנה גדולה של התנשאות ושנאת חינם. על כן נדרש מהם, בנוסף לעשיית רב וקניית חבר, להקפיד לדון כל אדם לכף זכות, ולהימנע מלשפוט אנשים כאשר רואים את אורח חייהם השונה מבחינת המנהג ואופן קיום המצוות. כדי להשיג מטרה זו על האדם להיות בעל תכונות של פתיחות, אהבת ישראל וקבלת כל אדם באשר הוא.

הגישה השלישית עוסקת בקשר בין הפרט לקונו, בין האדם לקב"ה ולהיפך.

"עשה לך רב" – רב הוא לשון גדולה, שתמיד יראה להוסיף בעבודה ולקדש חבריו לקדושת הבורא ב"ה להיות מרכבה להבורא יתברך. למשל יקדש עיניו שיהיה מרכבה לעולם הנקרא עיני ה' וכן כל איבריו. וזה "קנה לך חבר" – שעל ידי זה שיעשה את עצמו וכל אבריו מרכבה לשכינה. קנה לו חבר הוא ההתחברות בהבורא יתברך ובורא ממשיך עצמו אליו כביכול וישרה על אבריו ועל כל גופו. ועי"ז יהא "דן את כל האדם לכף זכות" – ירצה כי כאשר הוא מדובק בהבורא יתברך יוכל להביא כל השפעות וזכויות וטובות שבעולם בדבורו עבור שמלובש בו כח הבורא יתברך. ולכן צדיק גזור והקב"ה מקיים. (עבודת ישראל על אתר)

לדברי רבי ישראל הופשטיין, המגיד מקוזניץ, כוונת רבי יהושע בן פרחיה היא שעל האדם לעשות מצוות רבות ככל האפשר, ובכך יעשה לו רב. ריבוי המצוות יהפוך את האדם למחובר לקב"ה. כדברי רש"י:

שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד – זו היא כל התורה כולה, ואידך – פירושה הוא, זיל גמור. (שבת לא ע"א)

דעלך סני לחברך לא תעביד – "ריעך וריע אביך אל תעזוב" (משלי כ"ז, י) – זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חבירך על דברך. (רש"י שם)

ריבוי המצוות וקרבה לקב"ה ישפיעו על הקב"ה לדון את העולם לכף זכות.

השגת מטרות אלו מחייבת שיהיו לאדם תכונות של אמונה עמוקה בקב"ה וביכולתו להשפיע לטובה על העולם.

בדברים שלעיל עמדנו על שלוש גישות שונות בפירוש המשנה: תועלתית (טיב היחסים בין בני אדם), טיב היחסים בין קבוצות שונות באוכלוסייה, והקשר בין הפרט לקונו.

לכאורה כל גישה מחייבת תכונות שונות מהאדם, אך ייתכן כי שלוש הגישות משלימות האחת את השנייה, ורק מדגישות את התכונות הנדרשות על מנת ליצור את האדם השלם, כל תכונה במינון אחר:

סקרנות ורצון ללמוד,
ענווה ומוכנות ללמוד מכל אדם,
הכרה בערכו של הרעות,
פתיחות ומוכנות לקבל ביקורת מאחרים,
דיסקרטיות,
בעל השקפת עולם וייעוד בעולם,
טוב לב,
אופטימיות,
התמדה וקביעת דרך בחיים,
עמידה על עקרונות,
הקפדה על המצוות,
פתיחות,
אהבת ישראל וקבלת כל אדם באשר הוא,
אמונה עמוקה בקב"ה וביכולת להשפיע על העולם.
בכל התכונות האלו ניחן האדם השלם וכזה היה ידידי ורעי – אריה.
עקיבא שטרנברג

* * *

אריה, החבר והאח ז"ל,

בקיץ 1990 הגעתי לרחובות יחד עם משפחתי. מדי שבת תרתי וחיפשתי בית תפילה לרוחי. באחת השבתות ראיתי מרחוק בחור צעיר עם הרבה שמחה על פניו וטלית בידו. החלטתי לצעוד אחריו, ובאשר הוא ילך גם אני אלך. כך חשבתי ועשיתי. הוא צעד לכיוון בית כנסת, וכך הגעתי בעקבותיו לבית הכנסת בית שפירא של הרב דימנטמן. הוא נכנס והתיישב, ואני תפסתי מקום לידו.

כשהייתה הפסקה קצרה, יצא לנו לדבר אחד אל השני בפעם הראשונה, ובהמשך החלפנו פה ושם כמה מילים. הוא המשיך להביט בי ואני אחריו, וכך תוך כדי החלפת מבטים נוצר בינינו קליק של חברות. כשסיימנו את התפילה צעדנו הביתה כחברים מקדמת דנה.

זו גדולתו של אריה ז"ל. השמחה והאהבה שבה הוא מקבל כל אדם והדוגמה האישית הכובשת הם שהקנו לו מעמד של הצבר הישראלי הטיפוסי.

בדרכנו חזרה הביתה התברר לנו שאנו גרים באותה שכונה ובאותו הרחוב, כך שכ-50 מטרים מפרידים בין בתינו. כבר אז התחלנו לחשוב על מקום תפילה ביחד. בהמשך הסתבר שילדיו וילדיי לומדים באותו בית ספר, ושקלנו אפשרות להתחיל להתפלל בבית הספר יחד עם כמה חברים. כך התגבש לו מניין תפילה. המקום שנבחר היה כיתת טבע בבית הספר מעלות משולם.

המניין כלל חברים חדשים שהגיעו לרחובות ובחורים צעירים תושבי רחובות. כדי לגבש מניין יציב, התחלנו בארגון הרצאות סעודה שלישית. כמובן שאריה ז"ל היה חלק מהמארגנים. כך, תודה לא-ל, נבנה מניין תפילה מכובד שהלך והתרחב. עם סיום בניית המקלט במעלות משולם, עברנו להתפלל בו. כמובן שמשימות הקריאה בתורה והעמידה לפני התיבה הוטלו על אריה ז"ל, שתמיד השתדל לעשות כל שביכולתו לטובת הכלל.

המקלט צר מלהכיל את התרחבות המניין, ובחלוף השנים החל להתגבש הרעיון לבניית בית כנסת מכובד. לצורך כך דרושים היו שטח ואמצעים כספיים. באחד ממוצאי השבת בשנת 1991, התכנסו עשרה חברים במרפסת ביתי, וביניהם אריה ז"ל, כדי לחשוב ולגבש תוכנית פעולה לבניית בית תפילה. אהרון טורא, שייבדל לחיים טובים, הביא עמו רעיון, שישנו מגרש ברח' הבעל שם טוב, שצריך לעבוד עליו לשינוי ייעוד ולהפוך אותו למבנה ציבורי. וכך זכינו לנשום לרווחה, ולהתחיל בתהליך הבנייה. בהיותו מהמייסדים היה אריה ז"ל דומיננטי, דואג, מתאם ומתרים חברים. נוסף על

כך, אריה המשיך במשימות הקריאה והתפילה המוטלות עליו. בהמשך עזרו לו החברים שטנקלר וארן שייבדלו לחיים ארוכים.

לאחר גיבוש התורמים והמניין המעוניין להצטרף לעמותה, הוחלט לעבור להתפלל בשטח הסמוך למקום הבניין, הצעתו של פרופסור שטגר שהתקבלה פה אחד. ממעמקי המקלט של מעלות משולם למעמקי המקלט בבית ספר בית יעקב. גם במעבר הזה תרם אריה את חלקו, ועסק בארגון המקום כדי שיהיה ראוי לתפילה, ועשה זאת באהבה, בשמחה ובטוב לב עם הרבה חיוך.

במקביל לתרומותיו הרבות לקהילה, הוא המשיך ללמד את בני הקהילה טעמי מקרא. בני יוסי, שייבדלו לחיים טובים, זכה להיות אחד מתלמידיו.

עם חנוכת בית הכנסת בשנת תשנ"ד, היה אריה מעמודי התווך של המניין שיקרא בהמשך קהילת בית זלצר, על שם התורם שתרום חלק נכבד מבית הכנסת. אריה ז"ל המשיך במשימותיו, תפילה, קריאה בתורה ולימוד טעמי המקרא. ביום הכיפורים בתפילת המנחה השנה הורגש חסרונו. עת תפילת המנחה היה אמור להתפלל, אך לצערנו אריה איננו, ודמעות זלגו מעיני המתפללים. זה שכ-20 שנה היה קורא ומתפלל תפילת המנחה איננו אתנו. לא נשכח את חג פורים בקריאת מגילה בתחפושותיו, ובמיוחד בקריאת המגילה לנשים, ובמשלוחי מנות שאנו היינו נפגשים, אם בביתו או בביתי לשתות לחיים. אריה, היית לנו לא רק חבר בקהילה, אלא בן משפחה. כאח לי ולבני משפחתי בכל רמ"ח איבריך.

תמיד התפעלתי בעת ברכת הכוהנים, איך אתה חולץ נעליך בקלילות בהרמת ברך, ואמרת לי שאם פעם אני לא אצליח לעשות את זה כך, סימן שהזקנתי. עד יומך האחרון ניחנת בכושר נפלא. בטיול במרוקו התמודדת עם בחור ברברי מקומי, ניצחת אותו בשלב הראשון וצהלת משמחה, ובסיום הרמת יד ואמרת שאתה מקום שני. בשבילי ובשביל משפחתי ובשביל כולנו אתה תמיד תישאר מקום ראשון. כמה היה כיף לראותך בשעת בוקר כל כך מוקדמת, בשעה 4 בבוקר, על גמל בדיונות של מרוקו, ולאחר מכן בריצה עם הברברי במדרון וחזרה על הדיונות.

אזכור אותך תמיד אחי, שכל פעם שלמדתי איזה רעיון או דבר של תורה הייתי שמח לספר לך, ותמיד כשניגשתי אליך לספר לך הקשבת בסבלנות יתרה. אך אף פעם לא הצלחתי לחדש לך דבר. תמיד ידעת הכול, וכל ניסיונותי לחדש לך לא הועילו, היות שהיית בקי בקיאות מושלמת בכל התחומים. חבל לי עליך אריה שהלכת כך לפתע.

אני זוכר שבאחד הלילות נכדי שאל שאלה. בני ואני שקדנו על התשובה זמן רב ללא הצלחה. אמרתי: אין בררה, פנייה לחבר. החבר הוא כמובן אריה ז"ל. השעה הייתה מאוחרת, בערך 11:00 בלילה. הרמתי טלפון והצגתי את השאלה, ומיד קיבלתי פתרון בצורה ברורה, הגיונית ופשוטה, כולל מראה מקום. התשובה הייתה בשלוף, ונכדנו היה היחיד שהגיע עם תשובה מדויקת לכיתה, וכל זה כמובן נזקף לזכותו של אריה ז"ל.

נרתמת גם לכתובת לספר התורה של הקהילה. נסענו יחד לבית הדסה בחברון, למשכנו של הסופר מר דני היזמי שנבחר לקפידה לכתוב את ספר התורה. כאן ציפתה לאריה הפתעה. הסופר סיפר שבפעם הראשונה שהגיע לרחובות, הוא הגיע לשיעור שהתקיים בביתו של אריה ז"ל. כאשר הוא פתח את הדלת, קם אריה ז"ל לקראתו, וחיבק אותו באהבה ובשמחה. כמה יפה הכנסת האורחים שלך. כמה יפה אתה מקבל כל אחד בסבר פנים יפות. כך נאמר: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה" (ילקוט שמעוני תורה רמז פב).

גם בתחום גמילות החסד לא חסכת, ועשית כל שביכולתך לגמילות חסד עם רבים. זכרני ערב אחד שהתקשרת אליי בשעה 10:30 בלילה, וביקשת ממני לעזור בדחיפות כדי לשחרר אסיר בערבות. לא נקבת בשמו. הייתי מוכן לעזור, אך אמרת לי באותה נשימה: תמתין, יכול להיות שאני מסתדר. אכן, אחרי כמה דקות חזרת אליי ואמרת: הכול עבר כשורה, ואני מבקש לשמור את הפנייה למקרים הבאים בתקווה שלא יהיו.

אריה, אין כמוך בעולם. לא נמצא אחד דומה לך. חבל לי עליך אחי אריה ז"ל. תמיד אזכור אותך עם חיוך רחב ועם פנים צוחקות, עם ידיים מושטות לחיבוק של אהבה ואהבת הזולת. תחסר לנו במשך כל השנה ובמיוחד בחג פורים, שהיינו תמיד נפגשים במהלך משלוחי מנות, ושותים לחיים. אין עליך אחי. יהי זכרך ברוך.

אריה ז"ל, בחייך הקצרים עשית כל שביכולתך בעבודה, והגעת לרמות גבוהות, שעוד ידובר עליהן במשפחה. זכית לאישה נפלאה ולילדים טובים, מסורים וממושמעים, ילדים לתפארת, וכל עמלך אלו הבנים. קיימת הכנסת אורחים באהבה.

אנו המומים מהסתלקותך הפתאומית. משפחתי ואני לא מעכלים שאת אריה ז"ל לא נראה שוב. היום אתה יושב ומקבל את פני השכינה, ואנו מבקשים רחמים עליך, לומדים מדי יום ביומו לעילוי נשמתך. שיעור מיוחד הוקם לזכרך, שיעור נ"ך שבו

משתתפים גברים כנשים יחד. זה המעט שאנו יכולים לעשות לעילוני נשמתך, ונשמתך
תהיה צרורה בצרור החיים. אסיים באותיות שמך:

אריה ז"ל היית
איש מלא חכמה ותבונה.
רץ לגמול חסד עם המון אהבה.
ים של דמעות לא ינחמו את לכתך.
היית אדם נפלא בדרכך.

נבקש עליך רחמים תחת כסא כבודך ונאמר די לצרותינו. תנוח בשלום על משכבך
ויהיה זכרך ברוך.

מחברך, אחיך, שאהב אותך.

שלום לך חבר.

איציק וקנין

* * *

כבר חלפו 30 יום, חודש תמים, מאז הכתה הבשורה הקשה בקהילה שלנו, הבשורה
הבלתי אפשרית על אובדנו של יקירנו אריה יולס ז"ל, האיש שכולנו היבטנו בו
באהבה ובהערצה, אדם ששילב בתוכו בכל מכל כול. איש אשכולות במלוא מובן
המילה, איש תורה וספר, איש מדע, איש אוהב הארץ ואוהב אדם.

כל הליכותיו בנועם ובחן, בחיוך רחב, בפשטות, ויחד עם זאת, כל דבר שעשה
ביצע מתוך התלהבות ואש פנימית, עם ברק בעיניים, כל כולו בעניין, ולא כלאחר יד.

אריה וענת היו מהמשפחות הראשונות שפגשנו כשהגענו לגור ברחובות. חברות
בת 20 שנה ויותר. יחדיו היינו חברים בקהילת בית הכנסת "מעלות משולם", יחדיו
יצאנו לטיולים ברחבי הארץ, ויחד גידלנו את ילדינו שהיו באותם גילאים. חלקנו
הרבה מאוד הווי משותף.

כעת, תמונות מדמותו צפות ועולות לנגד עינינו. אריה רוקד בהתלהבות בשמחת
תורה, אריה בפורים, מחופש כדרכו, קליל ושמח וגם משמש כבעל קורא במגילה,

קורא בתורה בשבתות ובמועדים ומעביר בבית הכנסת בשבתות שיעורים מעמיקים ומעוררי מחשבה.

תמיד מחייך, רוחו תמיד טובה עליו, מסביר פנים לכל אדם, וגם בעניינים רציניים משוחח בחיוך רחב ומסביר את עמדתו ברהיטות ובקלות שאפיינו אותו. מעמיק מאוד אך לא חמור סבר, אדם רחב אופקים, אך לא יבשושי. בעל חוש הומור ושמחת חיים בלתי נדלית.

ברצוני להקדיש לו שיר של המשוררת זלדה:

בעיניו היו שרות
ציפורי גן עדן
ונוצות של זהב נשרו
על הספרים.

אך אני חשבתי בקפידה ילדותית:
השחוק אינו הגון
לבעל זקן,
אינו הגון לבעל הלכה –
אינו הגון לאב.

הבית הראשון של השיר מציג דמות אידיאלית, שמימית, בעלת שמחת חיים, יצירתיות והעמקה. מדובר באיש ספר, הלומד מתוך חדווה ויצירתיות, בעיניו היו שרות כביכול ציפורי גן עדן. הציפור מייצגת מעוף, קלילות, דמיון חופש ויצירתיות. גן העדן מייצג שלמות, טוהר, ורמה רוחנית גבוהה.

המטפורה השנייה בשיר מתארת נוצות של זהב הנושרות על הספרים. הנוצה, המשמשת לכתיבה, עשויה זהב, מה שמרמז על לימוד איכותי ומעמיק. הנוצה מסמלת את הקלילות, ושניהם ביחד את הצירוף המאזן בתוכו גם שמחה וקלילות וגם איכות והעמקה בלימוד.

הדוברת מתארת בבית השני שבשיר את השינוי שהיא עצמה עברה, את המהפך בתפיסתה את דמות אביה. בעבר היא חשבה בקפדנות ילדותית, הפוך על הפוך, שהרי מי שאמור להיות קפדן הוא האדם הבוגר, והיא, בקפדנות של ילדה שבתפיסתה הכול שחור-לבן, לא הבינה כיצד האיש שמח ועולץ, וחשבה בלבה כי השחוק אינו הגון, ביטוי החוזר שלוש פעמים בשיר לשם הדגשה, לאדם בעל זקן, בעל הלכה ואב, שלוש תארים המחייבים אותו ליצור תדמית אחרת, של צדיק, תלמיד חכם ובעל

בעמיו, של אדם שכל הליכותיו שקולות ומדודות ומבט עיניו רציני וכל כולו כובד ראש.

מי שעובר את השינוי בעצם היא הדוברת, לא הדמות עליה מדובר. דמות האב לא השתנתה. הוא תמיד היה כזה, אלא שבעבר הוא נתפס בעיניה כקליל מדי, על גבול המשתטה. רק כעת, בגרותה, היא למדה להכיל ולהעריך את הקסם הטמון בניגודים כביכול. את החכמה בצד היצירתיות, את ההעמקה בצד השמחה.

בעצם, כל האמור בבית הראשון מביע את תפיסתה אותו בהווה של כתיבת השיר, בגרותה המאוחרת, בה היא בשלה מספיק להבחין באיכויותיה המדהימות של הדמות המיוחדת והלא שגרתית. השיר הזה מתחבר לי לאריה היקר, לאור היכרותנו רבת השנים עמו ולאור הסיפורים הרבים שסיפרו אודותיו בימי האבל. הלהט שבנו, המרץ וחדוות הנעורים ששפעו ממנו, הקצב המהיר שאפיין אותו מסביר כביכול את ההספק הגדול שהוא צבר בחייו.

מדובר בחבר קרוב אך גם בדמות מופת. הוא בפירוש היה מהיר כצבי, קל כנשר וגיבור כארי בעבודת ה'. חבל על דאבדין, אך מה עלינו לעשות על מנת להנציחו ולהעלות את נשמתו לגנזי מרומים?

לעניות דעתי, אם כל אחד ואחת מאתנו ישכיל לקחת ולו תכונה אחת מאופיו ולאמץ אותה, יהיה הדבר כנר תמיד וכזיכרון עולם עבורו, וכצמיחה רוחנית עבור כולנו.

תמי כהן והמשפחה, קהילת בית זלצר, רחובות.

* * *

אריה, האיש עם החיוך,
בלילה מלא אור כוכבים,
קיבלתי את הבשורה החשוכה.
השמים קיבלוך במאור פנים,
כאן למטה החושך השתלט על החיים.

בליל יום קיץ, שמים וכוכבים,
העצים הצטיירו כצלילי רפאים.
מעל המבנה, השמים עכורים ועגומים,
על הפרקט חלום שחור כאב ודמעות צרורים.

בתוכו בבואה חיוורת של הסיוט,
והחלום השחור שהפך למציאות.
מבט קודר שאומר שכול ומרירות,
לעולם לא אשכח את המראה לצמיתות.

האם ראיתי שם את א-לוהים?
אי שם רחוק בין כוכבים ועבים.
תרתי אחר רמז מחוץ לחדרים,
ורוח חרישית ענתה בין אורות וצללים.

השקט, העלטה וברקע שאגת האריה,
יצאה מפי רבים, קרובים ורחוקים.
שאלתי, ריבון עולם, מדוע את האיש לקחת,
ולא נתת לו לחיות מההתחלה עד מאה ועשרים?

אריה, האיש עם החיוך,
מבט עדין וערני,
מפניו נשקפת שלוה מהורהרת,
פנים של אנשים חכמים.

האיש שהיה כוהן ללא בגדי כהונה, אבל גדול.
האיש עם החיוך הגדול והטוב אל כל אחד.
האיש עם הפשטות והצניעות, ללא טיפה של מרירות.
האיש עם המעשים המלאים מצוינות.

אריה, האיש שמקרב ומתקרב,
שחי חיים יותר ממניין שנותיו.
היה מזן אחר בכל התחומים,
באהבת האדם שבו,
באנושיות שבו,
באהבת ארץ ישראל,
באהבת המשפחה,
במסירות הנפש בכל פעולה,
כאהבת הפרפר לפרח.

האיש שהוביל את היכולות מעבר לגבולות ולמגבלות.
חיבר בין נפש האדם לנפש התורה,
ואת שניהם לנפש הדעת והמדע.
בצלילים מיוחדים צעד בשבילי ארץ האבות,
שוב ללא מגבלות.

ריבוננו של עולם עשה נס ויחזור האיש.
כי הוכינו כולנו בהלם – ביד פטיש.
את משפחתך ואותנו השארת בבדידות עולמים,
אל תוך לוח שנה של ימים נוראים.

כבר עברו שנים עשר חודשים תמימים,
עדיין אנחנו מחפשים את מורה הנבוכים.
עדיין עומדים באותו מקום, והימים מרים,
יושבים, מסתתרים, מתבודדים, פעם בעליות ופעם במשעולים.

שיחותינו היו לי חוויה אנושית בלתי נשכחת,
ההודעה על מותך הייתה לי נוראית ומזעזעת.
משהו מתהום הנשייה עם הרבה כאב ודאבה,
ומחכה אני שתפתח לכולנו את שער האהבה.

אברהם צוקר

* * *

"מי שיש לו איזה למה למענו יחיה – יוכל לשאת כמעט כל איך." משפט זה המופיע בספרו של ויקטור פרנקל, 'האדם מחפש משמעות', ומצוטט מכתבי ניטשה, משקף במובן העמוק את אורח חייו של אריה. פרנקל ציטט את המשפט הזה בהסבירו את המניע לשרוד את אימי השואה ועינויי מחנות הריכוז, במובן זה שמספיקה תקווה קלושה או מטרה רחוקה, כגון לפגוש אח אובד אחר המלחמה או לכתוב מאמר מדעי, על מנת לשאוב כוחות ולהצליח להתקיים לקראת המטרה האוטופית הזו. ה'למה' במחנות הריכוז היה כל כך תלוש ורחוק מהמציאות, ועם כל זה אפשר כוחות על אנושיים על מנת לשאת את ה'איך'. ואם זה כך עבור 'למה' לא מציאותי, למי שיש 'למה' מאוד עמוק ומשמעותי, הוא לא יחוש בשום קשיים בדרכו, כל הר ידמה בעיניו לכל היותר כתלולית קטנה, כל מסך ערפל טבעו שיתבהר במהרה.

ה'למה' היה טבוע באריה ובא לידי ביטוי בכל ממד בחייו, כגון: אהבתו למשפחתו, חינוך ילדיו, מסירות לחבריו, לימוד התורה, שמחת החג, עינוי הגוף ביום הכיפורים, אהבת הארץ, התפעלות מיופי הבריאה, מילוי משימה בעבודה כשליחות ועוד ועוד. הכול מתוך אמונה עמוקה וכוונה צרופה, ללא שמץ ציניות, לא כי ככה כולם עושים, לא בגלל מה שיגידו, אלא פשוט כי כל זה היה אריה, האדם, לא בגד, לא תחפושת, הוא עצמו. עם 'למה' עמוס ומלא שכזה, איזה קושי יכול להתקיים ב'איך'? האומנם? כך זה אולי נראה לנו כשהתבוננו באריה, שהכול קורה לו בקלות ואולי אכן כך היה. אבל מי מאתנו שינסה לחיות כאריה כך, רק למשך עשרים וארבע שעות, בוודאי יחוש כמה קשה ומשמעותי ה'איך' עם כל נסיבות החיים שסביבו. מי יכול באמת לחשוב ולהרגיש כל הזמן חיובי ולהקרין זאת לסביבתו הקרובה והרחוקה? אנחנו לא באמת יודעים את המחשבות ואת התחושות שעברו לאריה בראש, אבל אנחנו זוכרים את מבטו הבוטח, את שמחת חייו, את היחלצותו לעזרה היכן שרק נזקקו לה, את האופטימיות הבלתי מתפשרת שלו ואת העובדה שמעולם לא הטיף לזולתו.

קטנו מאוד מלהסביר את פשר היעלמו הפתאומי, אבל אולי עלינו לקבל מסר מרוחו של אריה, לנסות לאמץ את מידותיו ולפיהן לסגל את אורחות חייו. אולי זו תהיה המשמעות שתעזור לנו להתמודד עם החסר העמוק כל כך.

קוני קונסטבלר

* * *

אריה יולס. קשה לי לדבר עליך בזמן עבר. בעיני רוחי אתה כל כך חי. שלושת השבועות, ימי בין המצרים, התחילו עבורי מוקדם יותר השנה. המסרון מדודי יערי היה בלתי ניתן לעיכול.

אני רוצה לחזור לשבת פרשת קורח. אריה יולס קרא לנו בתורה את פרשת בר המצווה שלו, ואחר כך גם דרש בענייני דיומא. מי העלה בדעתו בחלומות הכי שחורים שלו, שתוך פחות משבועיים כבר לא תהיה אתנו פה???

אריה, אתה עולה כהרגלך בסערה לבימה, ומיד מתחיל לדרוש. הייתי בטוח שתדבר על חטא המרגלים, אך אתה מפתיע ומתחיל לדבר על פרשת ציצית, שבסוף הפרשה.

אתה מתחיל בשאלה: מה פירוש המילה 'ציצית'? מנין נלקחה מילה זו? ואני חושב לעצמי: שאלה כה פשוטה ומתבקשת. איך זה שאף פעם לא חשבתי עליה.

אתה ממשיך ומתריך: ישנן שתי אפשרויות:

1. פירוש המילה – קצה, כמו בפסוק ביחזקאל "ויקחני בציצת ראשי" (יחזקאל ח', ג).
2. פירוש המילה הוא מלשון להציץ או להסתכל. פירוש זה מתאים לנאמר במצווה עצמה: "וראיתם אתו וזכרתם" (במדבר ט"ו, לט).

כל הנוכחים מרותקים לאישיותך הכובשת. אתה פשוט חי את התורה בצורה כה מוחשית. כל פעם שאתה מדבר מעל הבמה – אתה זז מצד לצד, כולך מלא בחיות ובאנרגיות.

נחזור לדבר התורה על הציצית: אתה מקשר בין פרשת הציצית לתחילת הפרשה ולפרשת המרגלים: אתה מראה איך ביטויים מסוימים (כמו: לתור – "ולא תתרו אחרי לבבכם" (שם)) מופיעים בשני המקומות. כך אתה מגיע למסקנה שהציצית נועדה לכפר על חטא המרגלים.

משם אתה קופץ לשאלה: מדוע נשים פטורות ממצוות ציצית? בראשי עוברת המחשבה: נו, את התשובה אפילו אני יודע: "נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן".

אכן אתה מתרץ כך, אך מיד אתה דוחה תירוץ זה על ידי כך שאתה מוכיח שמצוות אחרות שהיו חשובות – נשים חייבות בהן, למרות שניתן היה לפוטרן כי מדובר במצוות עשה שהזמן גרמן (כגון: יום כיפור ואכילת מצה בפסח).

ואז אתה זורק את הפצצה: "נשים פטורות ממצוות ציצית – כי הן לא חטאו בחטא המרגלים".

אני לא הבנתי איך הגעת למסקנה שנשים אכן לא חטאו בחטא זה. ניגשתי אליך לאחר הדרשה, שאלתי אותך והסברת לי: מהסיפור על חמש בנותיו של צלופחד בן חפר ניתן להסיק זאת. עובדה היא שחמשת הבנות לא מתו ב 40 שנה במדבר, ודי ברור שלפחות חלקן היו מעל גיל 20 שנה.

אחר כך נתת תשובה נוספת לשאלה מדוע נשים לא חייבות בציצית.

בארוחת שבת חזרתי על דבריך וכל בני המשפחה דנו בהם.

כעבור כמה ימים כשראיתיך אמרתי לך כמה נהניתי מדברי התורה שאמרת. הוספתי תשובה נוספת שעלתה סביב שולחן השבת בביתי. ענית לי: "זו בדיוק התשובה שענת אשתי חשבה עליה". הוספת וסיפרת לי שבאופן קבוע אתה מתייעץ ועושה חזרה עם ענת על כל דבר תורה מראש. מזל שהספקתי להיפרד ממך ולומר לך סוף סוף, ולו ברמז, כמה אני מעריך אותך ואוהב לשמוע את דבריך.

אריה – עלית בסערה השמימה בפתע פתאום, וכבר אתה חסר לי, ואני בטוח שגם לשאר הקהילה מאוד מאוד מאוד.

משה אנגלר

* * *

הבלקברי נדם... הסוללה נגמרה, טוב, שויין, אנחנו בחופשה לא?

יום ה' 5.7.2012 אנחנו בצפון. בדרך מהצימר לרכיבה על סוסים, הבלקברי מתחיל להיטען ברכב. פלינג פלינג נשמעים הצפצופים של כניסת האימיילים, בתחילה אני מתעלם... והנה הגענו ל'בשביל האושר' במצפה כליל, אינני מצליח להתאפק רק הצצה קטנה בבלקברי לראות מה חדש. מדפדף, מדפדף, בזווית העין רואה מודעה שמדי פעם מופיעה ברשת של החברה – מודעת אבל. סוגר.

רגע! מוזר! מה ראיתי שם?! לא יכול להיות! אני פותח שוב ורואה הודעה על פטירת אריה יולס ז"ל.

זה לא יכול להיות! אני צועק, זו טעות! אני לא מאמין! זו טעות, לא יכול להיות! אני אומר שוב ושוב.

דפנה ואני ברכב המומים, בוכים ביחד, למרות היכרותה הקצרה אתו יחסית, האבל ותחושת ההלם שלנו עמוקה ומשותפת כל כך.

הכול מבוטל, חוזרים.

אריה כאח לי היה.

הכרנו כבר ב-1998, הוא מהנדס, אחראי על פיתוח המצלמה של מערכת הצילום האווירי למטוסי קרב ללקוח זר ואני מהנדס חדש בחברה. איננו עובדים באותו פרויקט, אבל כולם בתחום מדברים על המקצוענות של אריה. הצעירים מרוויים את צימאונם מן הידע המופק מאריה, ואריה דוהר בשמחה פנימה לתוך החדר בכל פעם שהוא מוצא פתרון לבעיה סבוכה אֵתה הוא מתמודד, ומתאר בצהלה את אופן הפתרון. כל כך צנוע שלא שוכח אף פעם לחלק את הקרדיטים לכל השותפים בפתרון.

הימים נוקפים, אריה בעל הנאמנות האינסופית למשפחה, לילדים, מצליח לתת קשב גם ללחצים וללוחות הזמנים הבלתי מתפשרים בפרויקט, ועל כן הוא מגיע גם בשעות לא שגרתיות לסיים עוד כמה משימות שהוא הגדיר לעצמו. הוא מתעקש להביא לכלל סיום את המצלמה שבפיתוחה הוא החל לפני שהוא מעביר את האחריות לאחד מן המהנדסים הצעירים, וכדי להתפנות לפרויקט החללי החדש עליו הוא מקבל אחריות, פרויקט אורלוגין.

צוות האלקטרוניקה גדול מאוד, פיתוח של 2 תיבות אלקטרוניקה: יחידת הניהול והבקרה ויחידת המצלמה ואחריות כוללת על פיתוח של עוד 2 תיבות מיצרנים בחו"ל: אוגר-דוחס ומצפין, אריה מרכז את כלל פעילות האלקטרוניקה כ-10 מהנדסים. לגמרי לא פשוט, מאוד מורכב, הרבה מהנדסים, המון חומר. לקוח מאוד תובעני, והוא יושב אתנו ובוחר הכול. אצל כל הגורמים יש ביטחון שהמשימה תתבצע, והיא מתבצעת. הניירות הופכות אט אט למכלולים. אריה מנצח על כל יישום מצליח. מאזן ההספקים של כל כרטיס נבדק, ואז כשהתיבה מורכבת וכל הכרטיסים כבר מנגנים יחדיו מוציא אריה את חשבון ההספקים שהוצג בסקר שנתיים קודם, ובגאווה פורץ בצחוק אדיר ומשוחרר ובסלנג הכל כך אופייני לו אומר: "תראה איזה יופי", "בול", "מה שחישבתי, זה מה יוצא בפועל", ואני מחייך, נו מה הפלא? זו הפעם הראשונה שזה קורה?

אנחנו מרבים לדבר על כל נושא, ובעיקר אני מספר לו על ההתלבטויות שלי על ההיא ועל אחת אחרת ואז הוא ממתיק אתי סוד ואומר "אתה יודע, אבא שלי ז"ל היה אומר: תמצא לך מישהי שכשאתה קם בבוקר ופותח את העיניים אז לפחות שיהיה לך נעים כשאתה רואה את הדבר הראשון..." ושנינו פורצים בצחוק.

הה-ארגון באלאופ: שני מנהלי אלקטרוניקה הופכים למנהל גדול אחד. הקשרים של אריה ושלי מתהדקים עוד יותר. אני ראש התחום, ואריה אחראי עכשיו על 2 פרויקטים חלליים פרויקט אתגר הישראלי ופרויקט ונוס לסוכנות החלל הצרפתית. ושוב אנחנו תמימי דעים ומציגים קו אחד בהקשר לקונספט. הפרויקטים מתקדמים ולקראת סיום שלב ה-EM – המודל ההנדסי.

הה-ארגון באלאופ: אין שום ספק שגם פרויקטים אלו יצליחו, ואמנם גם הם מגיעים לשלבים מאוד מתקדמים. לא נראה באופק פרויקט חללי נוסף. הצוותים מתפזרים לפעילויות אחרות, ובידיו האמונות של אריה נשאר האחריות על שני הפרויקטים החשובים הללו כנציג האלקטרוניקה היחיד.

ואז... אני מספר לאריה שמזה מספר שבועות אני יוצא עם מישהי שמאוד מוצאת חן בעיניי ונראה שזה הדדי, והוא מישר מבט אליי ופותח את פיו בחיוך מפה לאוזן האופייני לו ועיניו הטובות בורקות והוא מלא שמחה.

ואז... לאחר מספר חודשים אני מספר לאריה שזהו, מצאתי את רעייתי. שאגה אדירה יוצאת מגרוננו ואני זוכה לחיבוק אדיר ואוהב ובו במקום יש מינוי למלווה של החתן.

ינואר 2011, אריה ביום חופש, מתייצב בבוקר מוקדם בביתי ואומר "מעתיא אני אחראי עליך", כך בדיוק. יורדים אל המזדה המקושטת בטוב טעם. הכול מאורגן לפרטי פרטים. נסיעה לירושלים, דרך מוצא, הכביש פסטורלי, יום שמש חורפי נעים נעים, העלים בעצים זעים קלות, משבי רוח נעימים, עושים עצירה קלה בכביש המתפתל לכוון בית החולים הדסה אל פאתי ירושלים כדי ליהנות מן הנוף ולרוות מן האוויר המתחיל להיות צלול כיון, ומשם אל החנייה של הכותל המערבי. "אל דאגה, הכול מסודר, טיפלתי בכל, יש קשרים", הוא אומר ומחייך, שוב, מפה לאוזן. השער של חניית הכותל המערבי נפתח אט אט כשהמזדה המקושטת בפרחים סגולים גולשת פנימה. מתקרבים בהליכה אל רחבת הכותל וסופגים את הקדושה הניגרת מן האבנים. צועדים בבטחה בתוך המנהרה אל המקום הקרוב ביותר אל קודש הקודשים שלנו, מרגש, "טיפלתי בכול", אני נזכר שוב ושוב במילים של אריה. משם אל הר הזיתים אל הבית השמור, וממנו אנו צופים על הר הבית, עוצר נשימה. יופי שלא יתואר. אכן "הכול מסודר", אני נזכר במילים של אריה.

מתחיל להיות מאוחר, יאללה חוזרים הביתה לנוח קצת, מקלחת, מתלבשים ואל הבית של אריה לסגור סידורים אחרונים ולחתונה.

כל כך שמח היה אריה, וכל כך שמח עשה אריה, הריקודים וסחיפת האנשים למעגלים ונדמה שהלילה לא נגמר. אבל הוא נגמר, ואריה אינו עייף. עכשיו הוא לוקח אותנו, הזוג, הביתה. יוצאים מן המעלית... ועל דלת הבית שלט צבעוני ענק וים של בלוניס, לכבוד הזוג המאושר עם הכיתוב "לדפנה ויעקב, סוף סוף, מזל טוב, מהיולסיס". גם את זה אריה לא שכח, "טיפלתי בכול", אני נזכר. צילומים אחרונים, 2:00 לפנות בוקר, ואריה נסע הביתה. מדהים כמה טוב הוא עושה, איזו נתינה אגורה באדם אחד.

ביום השנה לנישואינו הבטיח אריה וקיים לשחזר עם הנשים את מסע יום החתונה. גם אז הוא חשב על הכול, ויחד עם ענת ודפנה נזכרנו בדרך והתבשמנו מירושלים.

ה-ארגון באלאופ: אינני כבר אחראי כראש תחום על נושאי חלל, פרויקטי אתגר וונוס החלו כבר את שלבי ה-FM – המודל המוטס. בכל בוקר אני זוכה לביקור של אריה. "בוקר טוב", הוא נכנס בסערה לחדרי, ואנו מחליפים רשמים על היום של אתמול. בכל בוקר. ואני שואל: מה קורה עם דוד? "כן הוא השתחרר, שמע היה לו שירות חבל על הזמן, קנו בית בלוד, וקובי מתגייס, שמע יש לי בנים פייטרים, עדי התחילה ללמוד בספיר וגם מעיין כבר לא בבית, אולי אתם באים אלינו לשבת?".

ואז מתחיל שלב העדכונים בפרויקטים, והוא מתייעץ על הבעיה שהתגלתה פתאום בונוס, ומספר בגאווה רבה שהוא מקבל לנהל את המצלמה של אתגר. פתאום אריה חוזר להיות מלא חיוניות. הוא כל כך נהנה מן העשייה של יום העבודה. "אריה", אני אומר, "כל כך הרבה זמן לא ראיתי אותך שמח", ועיניו החייכניות בורקות שוב. איזה כיף.

בוקר, אריה נכנס לחדרי כולו צוהל, "שמעת? שמעת? יש! הולכים לחתום עם האיטלקים על פרויקט חדש. ידעתי שבסוף יכנס משהו. יש!".

עדיין לא סיפקנו את מצלמת אתגר, ואת מצלמת וונוס, אריה, אליהם לא הגיע. החלל גדול!!!

אריה, כאח לי היה.

יהי זכרו ברוך.

יעקב בצלאל

אריה יולס ז"ל בעיני הסובבים אותו בעבודה*

"צדיק באמונתו יחיה" – פסוק זה, בפירוש קצת שונה מהמקובל, מתכלל בעיני את מעגלי הפעילות של אריה. בכל אחד מהם הוא פעל וחי בדבקות אמונית מלאה וללא פשרות, ולמרות הקושי הוא הצליח להשקיע בכל אחד מהמעגלים כאילו הוא היחיד.

המעגלים הם – משפחה, ציונות, עבודה ויחסים שבין אדם לחברו. את כולם מקיף מעגל האמונה הדתית. המעגלים שלובים זה בזה, ומאחר שהצליח לעשות כל אחד מהם בשלמות אין משמעות לסדר שבו פורטו.

אריה קיים את הפסוק "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד" (יהושע א', ח) כפשוטו. לרבים זכורה דמותו של אריה כשגמרת שוטנשטיין נמצאת תמיד אתו, וכל רגע שלא היה ניתן לנצלו לעבודה הפך אצלו לרגע של לימוד. בבוקר – בדקות המעבר של ההסתגלות לעבודה, אותן מדי פעם מנצלים החברים לעבודה לגלישה קצרה בחדשות היום או להתעדכנות הדדית בפינת הקפה – אריה ישב בצד ולמד. בדיונים מרובי משתתפים היה מנצל את הזמן בו לא נדרשת השתתפותו ללימוד. את כל זה עשה בגאווה ובכבוד וללא חשש מפני 'מה יגידו'. חברים ולקוחות מעידים, שגם בחו"ל, במטרו בפריז או ברכבת בין גרנובל לפריז, אריה לא היסס ופתח את הגמרא ולמד, ואם יכול היה לצרף מי מהעמיתים – היה לומד עמם ביחד בחברותא בקול.

ציונות הייתה עבורו מילה עם משמעות אמתית ועמוקה. הדרך המקצועית שבה בחר אפשרה לו לרתום את היכולות המקצועיות והאישיות שלו לטובת העם והמדינה בצורה מרבית. תחום אלקטרוניקת חלל, שבו עבד והפך להיות המומחה המוביל, הוא תחום ייחודי ומורכב שקיים רק במספר מצומצם מאוד של מדינות, כולן גדולות הרבה יותר ממדינת ישראל, וגם בו הפכנו להיות אור לגויים. את המשמעות המבצעית העצומה של מצלמות הלוויינים שסובבות בחלל, אין צורך לפרט.

העבודה בתחום החלל מחייבת התמסרות מלאה. הטכנולוגיה מאוד ייחודית ונדרשת אמינות מוחלטת בביצוע. שגיאה איננה בת תיקון, והיא יכולה להוריד לטמיון פרויקט של מאות מיליונים ולחבל קשות בכשירות המבצעית של המדינה. אי אפשר לעגל פינות, וחייבים לעמוד בלוחות הזמנים. אריה הוביל את הנושא כמומחה בתחום

* בשם חברים של אריה מהעבודה.

וכמנהיג של הקבוצה, תוך ביצוע בהתנדבות של נושאים רבים. לקוח של החברה אף ציין את האמינות המוחלטת של דיווחיו ואת איכות העבודה של הצוות.

פעילות אידיאולוגית ציונית אפיינה את אריה גם בחייו הפרטיים. נדגיש כאן את מסירותו בתחום הפרטי שלא באה על חשבון פעילות מסורה בעבודה. בתקופות קשות כשהעבודה הצריכה פעילות מסביב לשעון – סיפרו שפעם אחת הגיע אריה לטיסה לחו"ל ממש ברגע האחרון, אחרי שאת הלילה העביר בשדות גוש קטיף...

פעילותו הענפה, שנעשתה תמיד על הצד הטוב ביותר ובדרכי נועם, לא באה אצלו על חשבון המשפחה.

אריה היה מסור בצורה מוחלטת למשפחה. ברגע שהייתה מתקבלת קריאה לעזרה מהמשפחה היה עוזב הכול ורץ לסייע. כשחזר היה מספר בהתלהבות מה עשה. הוא היה גם מסייע טלפונית לילדים בלימודים – וכל זאת, חובה להדגיש, בלי לפגוע בעבודה. נדרשו לכך כוחות נפש וגוף מיוחדים.

תחת כל אותם לחצים, מקצועיים ואישיים, ידע אריה לקבל כל אדם בחיוך ובסבר פנים יפות. הוא לא חדר למרחב העבודה של עמיתו, ובכל זאת, בצורה טבעית, הפך להיות ראש התחום המוביל בנושא. עם אנשיו דיבר תמיד בגובה העיניים, התייחס בסבלנות ובהבנה לשגיאותיהם, ולקח על עצמו את תיקונן. אריה העצים את אנשיו וקידם אותם, ואף לקח אותם בספונטניות לבאולינג ולפעילויות חברתיות נוספות.

אריה היה אהוב על כולם, והתייחס יפה לכולם. עמד על דעותיו, אך ידע להסביר בצורה נעימה ולא מתנצחת. פעם אחת, כשהיה בכנס בכפר המכבייה נשאל על ידי עמיתים לגבי הגמרא שלקח אתו, כרגיל. אריה למד באותה עת את מסכת יומא שעוסקת בענייני המקדש. לעמיתיו שלא ידעו תלמוד מהו הצליח להסביר את הצורך בעיסוק במסכת מורכבת זו.

כדמות מיוחדת במינה, קידש אריה שם שמים ברבים בשלבו דבקות ואמונה דתית עם עשייה נאמנה בכל התחומים, מקצועיים, אישיים וחברתיים.

לא בכדי, אפילו עמית לעבודה שאינו בן ברית הרגיש שמעבר לכישורים המקצועיים והאישיים של אריה "א-לוהיו נמצא אתו בכל עת". כולנו הרגשנו כך.

(במדבר כ"ג, כא)

ה' אֶל-אֶלֹהֵינוּ עֲמוֹ וְתְרוּעַת מִלְחָמָה:

(במדבר כ"ד, ט)

כָּרַע שָׁכֵב כְּאֶרֶץ וְקָלְבָּיא מִי יִקְיָמוּנוּ

סיוור במפעל אלאופ ברחובות בעקבות אריה ז"ל

ביום א' כ"ז מרחשון תשע"ג נפלה בחלקי הזכות להשתתף בסיוור שאורגן על ידי חברים מאלאופ, מקום עבודתו של אריה ז"ל זה 25 שנים.

הסיוור נוהל בניצוחם של אריה גרינבאום ובצלאל ובהדרכתו והנחייתו של מר אילן, מהנדס מכונות שעבד עם אריה ז"ל.

מטרת הביקור הייתה לראות ולהתרשם מפועלו של אריה ז"ל בתחום האלקטרוניקה, מרמת התמחותו ומתרומתו הכללית והחשובה לביטחון מדינת ישראל.

אריה ז"ל, כאיש אשר אהב את ארץ ישראל בדמו ובנפשו וברוחו, שם לו למטרה לעשות ככל יכולתו לביטחונה וקיומה של מדינתנו בארצנו הקטנטונת, ארץ הקודש שאבות אבותינו עמדו בה בניסיונות רבים, והקריבו המון למענה. לכן הוא נהג בניגוד לרצונו של אביו, מר ישראל ז"ל, שהיה בעל משרד רואי חשבון משגשג, שביקשו להמשיך בדרכו וללמוד ראיית חשבון. בגלל רצונו של אריה ז"ל לעסוק בביטחון ישראל הוא פנה ללימוד הנדסה בטכניון.

עם סיום לימודיו ניסה להתקבל לאלאופ. המראיין במבחני הקבלה, מר יואל, שבעתיד היה מנהלו של אריה, סיפר שבדרך כלל הוא לא מקבל סטודנטים ללא ניסיון מוכח של לפחות 5 שנים. למרות זאת, כאשר אריה ז"ל הופיע לפניו בפעם הראשונה, חרג מר יואל ממנהגו, והסכים לקבלו לריאיון. אריה הופיע בפניו עם חיוך רחב וללא התרגשות, ונבחן על הפרויקט שעשה בטכניון לקבלת התואר. כהרגלו, עמד אריה ז"ל ופירט בהתלהבות רבה את הדרך והאמצעים ששימשו אותו בפרויקט. הצגת הנתונים לוותה בחיוך רחב עם ביטחון תוך גילוי ידע רחב, אשר כבשו את המראיין, שהחליט לקבלו למרות שלא היה לו ניסיון. עד מהרה התברר למראיין שעשה את עסקת חייו, שכן התרומה הרבה והידע הרב של אריה העשירו עובדים רבים באלאופ בתקופת עבודתו.

אריה היה עובד נמרץ עם ידע רחב, שמנהליו שיבחו אותו רבות בפניו ובפני עובדיו, ואף כתבו לו מכתבי הוקרה רבים על יכולתו ועל תרומתו לחברה. הוא היה עם המון מוטיבציה, יכולת ניתוח בלתי רגילה ויחס אנושי יוצא מהכלל. אריה ז"ל נקלט, התקדם והגיע לרמה מקצועית גבוהה ביותר. הוא אף כונה הגורו של אלאופ.

מנהליו וחבריו לצוות תיארו כיצד הוא פתר בעיות, כאשר את השרטוטים הוא משאיר לאחרים. עניין אותו התכל'ס, התפקוד של המערכת מתחילתה עד סופה.

אריה ז"ל לא התבייש או התגאה במעשיו. כשהיה צריך, היה מתייעץ עם כל מי שניתן. העיקר מבחינתו הייתה המטרה. כך הגיע אריה לדרגה מקצועית גבוהה ביותר, כשהוא פותר את כל הבעיות שצצו.

אריה גרינבאום, חבר בקהילת בית זלצר שעבד יחד עם אריה ז"ל והיה מיוזמי הסיוור, תיאר במצגת את אריה ופועלו. במצגת הוצגו תמונות מחיי היום יום בעבודה ומפעילויות חברתיות וכן חלק מכתבי הערכה הרבים שאריה ז"ל קיבל. זה המקום להודות לאריה גרינבאום ולחבריו לצוות על ארגון הסיוור והצגת הדברים בצורה ברורה ובהירה שהשאירה אותנו לאורך כל הסיוור פעורי פה.

כיצד הצליח אריה השקט והמופנם עם החיוך הרחב להסביר מאתנו את הפן הבלתי רגיל הזה? כל הדוברים דיברו בשבח יכולתו של אריה ז"ל ועל מסירותו למשפחה ולעבודה. כולם דיברו באופן דומה על תכונותיו של האיש שהיה אגדה בחייו הקצרים: מקצועיות, אנושיות, אהבת הזולת ואהבת בני המשפחה.

לא ניתן היה להשמיע לו מילת לשון הרע. כאשר הזולת ניסה להשמיע, הוא התרחק, לא שמע ולא הגיב.

את אריה ז"ל היה אפשר לשמוע מדבר ומספר על הטיולים, הסיוורים והצעדות של בני המשפחה ועל הילדים בצבא. הוא דיבר בהתלהבות, באהבה ובהערכה רבה לבני משפחתו.

חלק מהדוברים דיברו על אריה האדם. כאשר הוא היה עם צוות בעבודה בחו"ל ולאחד מאנשי הצוות היה חיוב לומר קדיש, דאג אריה ז"ל שבעל החיוב יתעורר בשעה מוקדמת, והלך אתו למקום תפילה כדי להתפלל במניין ולומר קדיש. היו שדיברו על פגישות ההנהלה והנסיעות לחו"ל, אליהן היה מגיע עם גמרא בידו, ומנצל כל דקה פנויה שעומדת לרשותו.

עליזה, שעבדה בצמוד לאריה במשך כל תקופת עבודתו באלאופ, כ-25 שנה, סיפרה על יחסו האנושי של אריה, שדרש שכל דבר הקשור לתחומה דווקא היא תעשה, כיוון שהייתה יד ימינו. היא סיפרה שלמדה ממנו המון, והיחס אליה היה יחס יוצא דופן. אפילו כשביקשה לפרוש לפנסיה, הוא אמר לה שתישאר, כיוון שהם יצאו יחד לפנסיה.

ביום שלפני פטירתו של אריה הם הכינו יחד את העבודה שעל עליזה לבצע ועבדו עד שעה 6:30 בערב. עליזה הבטיחה שלמחרת בשעה 7:30, כשתגיע לעבודה, תתחיל לבצע זאת, אך כאשר הגיעה שמעה את הבשורה והתמוטטה מרוב כאב וצער. היא אמרה שהיא קיבלה את פטירת אמה והשלימה עמה, אך את פטירתו של אריה לא הייתה מסוגלת לעכל. היא חושבת ומדמינת שאריה ז"ל יצא לטיול ממושך, והוא ישוב במהרה.

כל הדוברים סיכמו את דבריהם באמירה שהרגשת האובדן אינה רק של המשפחה והחברים אלא גם של משפחת אלאופ המורחבת.

הדוברת האחרונה הייתה סמנכ"ל כוח אדם, הגב' טלי, שאמרה שהדלת פתוחה בפני בני המשפחה לכל שאלה ולכל עזרה. היא ציינה כמה היה אריה ז"ל יקר וחשוב למשפחת אלאופ. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

הרגע המרגש היה כאשר אילן, שהדריך את הסיור, מסר מזכרת לענת. הוא אמר שחשבו כיצד ניתן יהיה לשלב את החכמה והתורה שאריה הפגין עם עבודתו, והוחלט לצלם תצלום אוויר של הר הבית עם מצלמה שעל פיתוחה עמל אריה. תמונה זו מבטאת את השילוב של תורה ומדע שאריה אימץ.

בסיום הודו נציגי המשפחה למארגנים. ענת אמרה בדברי הסיכום שהסיור העשיר את בני המשפחה בידע על אריה. היא ציינה שהתכונות שאריה הפגין בעבודה, שימשו אותו גם בבית. הוא דאג לכל ילד וטיפל בו על פי דרכו.

בסיום דבריה הודתה שוב ושוב לכל המשתתפים, משם ניגשנו למשרד של אריה ז"ל. הגענו למשרד וראינו שהכול נשאר כשהיה. כל הניירות והשרטוטים מונחים ללא תזוזה. זה היה סיור מרגש עד דמעה שהתנהל בחכמה ובתבונה, ועל כך תודה רבה לכולם.

יהי זכרך ברוך.

נזכור אותך לעד.

איציק וקנין

* * *

אבא – רצינו לכתוב לך מכתב.

מכתב??? למה בכלל כותבים מכתב?

מה מניע אותנו לכתוב מכתב לאלו שכבר לא אתנו?

לכל מכתב יש מען שאליו הוא נשלח, ולשם הוא גם מגיע.

אבל לא המכתב הזה.

למכתב הזה אין מען, כי המען הוא לכל אחד מאתנו... עוד איזו שהיא צורה של הרגש האנושי לנסות ולהחיות משהו שכבר איננו, כי כנראה ככה נוצרנו, או אולי כי זה נותן לנו להרגיש פחות אבודים ומפיח בנו איזו תקווה לעתיד טוב יותר...

ואולי גם כי אנחנו רוצים עוד קצת להרגיש... עוד קצת להחזיק...

באחד השירים שכל כך אהבת כותב אהוד בנאי על מאיר אריאל (משורר שכל כך אהבת) "מאז שהלכת הרבה השתנה כאן", כמה שזה נכון. הרבה השתנה מאז אותו לילה נוראי לפני כמעט שנה...

רצינו לספר לך מה אנחנו עוברים מאז שנעלמת ככה פתאום באמצע החיים, בלי שום סימן או התראה מוקדמת...

נתחיל מ"הרמה הכללית" כמו שהיית נוהג לומר. אז פספסת את הדבר שאולי היית הכי מתרגש ממנו. כן, הקפיצו את דוד בשבת למילואים לאיזה מבצע, 'עמוד ענן' קוראים לו. ליוונו אותו ברגל ליחידה כי זה בוודאי מה שאתה היית עושה. אלו הרי הרגעים של שניכם יחד בתור אבא ובן... אבל לא היית, אז מישהו אחר נדרש לנסות ולמלא את מקומך. אבל ההרגשה היא לא אותו דבר, ומאוד חסרות לו החוויות אתך של אחרי המילואים, אך אין את מי לשתף...

כידוע לך, כי כבר הספקנו להתווכח על הנושא... היו בחירות. יום שמחה לאחד כמוך שכל כך האמין במדינה ובדמוקרטיה. תמיד היית מאושר בימים אלו והייתה נסוכה על פניך ארשת של גאווה. תמיד חשבת על ההורים של סבא שלא האמינו שיבוא יום כזה ותהיה מדינה לעם ישראל. בבחירות הללו 'מפלגת הבית' שלך קיבלה 12 מנדטים. בטח גם בזה היית מאוד גאה. סוף סוף קצת הערכה לציבור שלנו...

ברמה המשפחתית, שהייתה בעיניך גם העיקרית, אין יום שאנו לא נזכרים בך. בטלפונים שכל היום היינו משגעים אותך.

בערבי שבתות וחגים בהם היינו הולכים יחד לבית הכנסת ומדברים על החיים...

היית בשבילנו בור סוד שיודע הכול ועוזר בכל תחום שרק ביקשנו: לימודים, תשחצים, התמצאות בכבישים נידחים, ועוד נושאים שקצר הדף מלהכיל...

בכל יום שעובר אנו גם נזכרים באופטימיות האינסופית שלך, בעין הטובה בה התבוננת על החיים, ובחיוך שלא מש מפניך, שנותן לנו תקווה שיהיה טוב יותר.

כמעט לכל אחד יש אבא מיוחד,

עבור כל אחד, כמעט, אביו הוא האדם הכי מיוחד,

אף על פי כן, כשמדובר באבא שלנו אנו מרשים לעצמנו לומר שאכן היית אבא הרבה יותר מסתם מיוחד....

אסופת המאמרים שבספר באה להמחיש את תכונתך הייחודית כאדם בעל יכולת לשלב תחומים שונים: עבודה, חברים, קהילת בית זלצר, חוג הקרטה ועוד.

במבט לאחור, לא מפליא אותנו לראות שהזמן בו התחלת את לימוד הקרטה (שם גם הייתה נשימתך האחרונה) הוא אותו זמן בו התחלת את לימוד הדף היומי עליו כה שקדת... כמה היה מאתגר אותך לפצח איזו סוגיה קשה, אך לא פחות מכך גם להתקדם ולעבור רמה באומנות שכה אהבת.

תכונה זו היא אכן נדירה, אך היא עוד יותר נעלה ונשגבת בתפקיד של אבא, בשל מורכבותה ואתגריה...

ועם זאת, כל כך אופיינית לך, לאבא שלנו...

כילדים זכורות לנו שעות הצהרים של שבת, בהן רוב המבוגרים מנצלים את הזמן למנוחתם, אך אצלנו לא כך היה הדבר. לפני שהלכת לנוח ולפני שאנו התפזרנו, כל אחד לחבריו, ישבת עם כולנו בסלון ועשית 'חוג תנ"ך', כך קראת לו. בו הקשבת להשתפרותנו בקריאה עת היינו קטנטנים, היית בתפקיד מספר הסיפורים עם צחוק ומתח כמו בסיפורים אמתיים, ומעולם לא מנעת מאתנו לצרף חברים. כך שילבת בין לימוד לסיפור, בין זמן מנוחה וכיף ללימוד והרחבת ידע, בין היותך אב להיותך מורה...

טיולים – שובבות ואחריות, צחוק ורצינות, מחשבה וקלילות. תמיד נהנית לשמוע את חוויותינו כמתבגרים, נוסעים מטיילים ומתנסים. האזנת ובדקת אחריות, אך מעולם לא פספסת את ההזדמנות להיות כ'ילד', לרוץ בעצמך ולהשתכשך במים החדשים שמצאנו...

בתחילת שנות ה-2000, עת ההפגנות היו בשיאן, ואנו כבני נוער רצנו אחריהן, כולנו תיכוניסטים צעירים, צוחקים, באים הרבה גם בשביל לפגוש, לוונו תמיד באיש אידיאולוגיה באמת – אתה! בתור נערים תמיד היית משתלב כאחד מאתנו עד שהחברים שלנו היו באים גם בשבילך ולא רק בשבילנו.

אבא שלנו...

אבא
ניתן לקרוא ישר והפוך, כל האפשרויות לפניך
א' ב'
כל כך ברור שיש
חושבים על כל הדברים שאתה בשבילנו
על כמה שהיית זמין ונוכח
מרגיע אוהב עיקרי שותף
כיף
על איך שהאותיות א' ב' א'
הברורות, העומדות בראש
פורחות באוויר
בין רגע
לבלי שוב
והכול נעשה עקום
הפכפך
תפל
אבל יש לנו הציווי ממך שספגנו כה חזק
שקיימת בכל נפשך ובכל מאודך
תמיד
ולמרות הכול
"ובחרת בחיים".
חסרים אותך כל כך,
ילדיך.

תמונות של אריה והמשפחה

